

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra sociální práce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Jana Kratochvílová

Rodinné konference jako nástroj podporující funkci
rodiny

Family group conferences as to tool to
encourage family functioning.

Praha 2016

Vedoucí práce: doc. PhDr. Oldřich Matoušek

Poděkování

Mé poděkování patří doc. PhDr. Oldřichu Matouškovi za odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi věnoval v průběhu zpracování diplomové práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

Práce nebyla předložena jako splnění studijní povinnosti v rámci jiného studia nebo předložena k obhajobě v rámci jiného vysokoškolského studia k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....
Bc. Jana Kratochvílová

Anotace

Diplomová práce se zabývá přístupem rodinných konferencí, které jsou nástrojem k podpoře fungování rodiny. Cílem práce je přinést informace o podstatě, implementaci a úskalích v praxi rodinných konferencí. Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na téma rodiny, jejího fungování a možností její podpory v rámci našeho systému sociální péče. Dále podává informace o přínosech a průběhu procesu rodinných konferencí. V praktické části je představen a vyhodnocen výzkum dokumentů, dokládajících důvody zavedení rodinných konferencí, jeho dopady a směřování na novém Zélandu, v Holandsku a České republice. Výzkumná část je doplněna o kvalitativní výzkum formou rozhovoru. Podává informace o způsobu řešení problému v rodinách. Z výzkumu vyplývá, že při zavádění přístupu rodinných konferencí v ČR můžeme čerpat ze zahraničních zkušeností a že rodiny, které byly zapojeny do výzkumu, jsou nastaveny k řešení obtížných situací vlastními silami.

The thesis deals with the concept of family conferences, which are a support tool for the functioning of families. The paper's objective is to present information about the character, implementation and difficulties of the practice of family conferences. The text is divided into a theoretical and practical part. The theoretical part focuses on the topic of family, its functioning and possibilities of its support within the Czech system of social care. Furthermore, it provides information about the benefits and the process of family conferences.

The research part presents and evaluates the research of documents presenting the reasons for the implementation of family conferences, its impact and development in New Zealand, the Netherlands and the Czech Republic. The research part includes qualitative research carried out in the form of an interview. It provides information about some problem-solving processes in the families. The research findings suggest that we can benefit from experience from other countries during the implementation of family conferences in the Czech Republic and that the families involved in the research are inclined to solving complex situations by their own efforts.

Klíčová slova: rodina, ohrožená rodina, rodinná konference, zplnomocnění, podpora

Key words: family, vulnerable family, family group conferences, empowerment, support

Obsah:

Úvod

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina.....	8
1.1. Definice rodiny, funkce, teorie	8
1.2. Specifika romské rodiny.....	11
2. Podpora rodin s dětmi v České republice.....	13
2.1. Sociálně-právní ochrana dětí.....	13
2.2. Případové konference.....	14
2.3. Sanace rodiny.....	15
3. Rodinné konference.....	17
3.1. Historie rodinných konferencí.....	17
3.1.1. Zavádění rodinných konferencí v České republice.....	17
3.2. Využití rodinných konferencí.....	18
3.2.1. Úloha rodinné konference.....	18
3.2.2. Oblasti pro využití rodinných konferencí v praxi.....	18
4. Holandský model Eigen Kracht.....	21
4.1. Podstata rodinné konference.....	21
4.2. Účastníci procesu rodinné konference.....	22
4.3. Fáze k uspořádání rodinné konference.....	23
4.4. Rizika při pořádání rodinné konference.....	26
5. Shrnutí teoretické části.....	28

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Popis výzkumu.....	29
6.1. Úvod.....	29
6.2. Metodologie výzkumu.....	29
6.3. Cíle výzkumu.....	30
6.4. Výzkumné otázky.....	31
6.5. Popis výzkumného vzorku.....	31
7. Výsledky výzkumu.....	32
7.1. Analýza dokumentů, týkajících se vývoje, praxe a výhledu realizace RK.....	32
7.2. Analýza rozhovorů s rodinami o způsobu řešení obtížných situací.....	45
8. Diskuse.....	53
9. Závěr.....	57

Zdroje

Seznam zkratek

Seznam tabulek

Přílohy

Úvod:

Tato diplomová práce se zabývá přístupem, který je využíván v mnoha zemích k podpoře funkce rodiny. Jejím cílem je tento přístup uvést do souvislostí s fungováním rodiny a systémem nástrojů k ochraně a podpoře rodin v České republice. Dále chci přiblížit možnosti využití a průběh procesu rodinných konferencí. V praktické části se budu zabývat výzkumem vývoje, praxe a výhledu realizace rodinných konferencí na Novém Zélandu, v Nizozemsku a v České republice. Následně provedu výzkumnou sondu, jakým způsobem rodiny řeší problémové situace a zda se liší tento způsob u romských a neromských rodin.

Obsahem první kapitoly je definice, funkce a teorie rodiny a jsou zmíněna specifika romské rodiny. Ve druhé kapitole se zabývám nástroji k ochraně a podpoře rodin v České republice. Třetí kapitola je o historii, úloze a možnostech využití rodinných konferencí. Čtvrtá kapitola představuje nizozemský model Eigen Kracht. Zmiňuji zde podstatu rodinné konference, kdo je účastníkem procesu, jaké jsou fáze rodinné konference a jaká jsou její rizika. Pátá kapitola shrnuje teoretickou část.

Praktická část začíná šestou kapitolou, kde popisuji metodologii výzkumu, cíle výzkumu, definuji výzkumné otázky a popisuji výzkumný vzorek. Sedmá kapitola předkládá výsledky výzkumu, analýzu dokumentů, týkajících se vývoje, praxe a výhledu realizace RK a analýzu rozhovorů s rodinami o způsobu řešení obtížných situací. Obsahem osmé kapitoly je diskuse, ve které píši o svých poznatcích, devátá kapitola práci uzavírá.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

1.1. Definice rodiny, funkce, teorie

K vymezení rodiny jako pojmu existuje mnoho definic. Jednu z nich najdeme například ve Slovníku sociální práce: Rodina je v užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). V širším pojetí se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonnosti (Matoušek, 2008).

Modelů uspořádání rodiny je mnoho. Nejrozšířenější je model rodiny tvořený sezdaným párem muž – žena v monogamním vztahu, kteří pečují o vlastní, popřípadě adoptované děti, ale tento zdaleka není jediná varianta. Stále například existují rodiny vícegenerační, kdy pod jednou střechou spolu žije několik generací, tedy vedle otce, matky a dětí také prarodiče, či jiní příbuzní (Možný, 2006). V poslední dekádě také roste počet soužití nesezdaných párů, kdy se partneři nevezmou, nemají tedy svatbu, ale žijí ve společné domácnosti, mají děti a jejich soužití je každodenním rytmem velmi podobné manželství. Opakem je takzvané oddělené soužití, kdy okolí obou lidí ví, že partneři patří k sobě, ovšem každý z nich má své bydliště a střídavě žijí v jedné, či druhé domácnosti, popřípadě žijí odděleně. Vedle těchto forem úplných rodin roste počet neúplných rodin, tedy jednotek tvořených jedním rodičem (ve většině případů matkou) a dětmi. Neúplné rodiny mohou vzniknout rozvodem, rozchodem partnerů, ovdověním, případně rozhodnutím rodiče od začátku vychovávat své dítě samostatně (Možný, 2006).

Rodina je institucí, která tvoří jeden ze základů světa, a je vnímána jako stálý a trvalý rys života jedinců (Lašek et al., 2014). Jako instituce zastává v životě jednotlivých jejích členů nejvýznamnější roli.

Kraus (2014) uvádí pět základních funkcí rodiny:

1. Biologicko reprodukční funkce, která je významná pro společnost jako celek, ale také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Z pohledu jedince jde nejen o uspokojování biologických a sexuálních potřeb, ale také v uspokojování potřeby pokračování rodu.
2. Sociálně-ekonomická funkce rodiny se opět týká ekonomického rozvoje společnosti, v rámci rodinného systému je velice významným sociálním činitelem. Poruchy této

funkce se projevují v ekonomickém nedostatku, což je v současnosti často důsledek nezaměstnanosti nebo zvyšování životních nákladů.

3. Funkce ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) spočívá v zabezpečení životních potřeb (biologických, zdravotních, hygienických) všem členům rodiny, dětem především. Současná společnost nutí k převzetí celkově vyšší zodpovědnosti za členy rodiny, nároky na rodinu se zvyšují v souvislosti s touto funkcí.
4. Socializačně-výchovná funkce rodiny spočívá především v tom, že má ústřední úlohu v socializačním procesu dítěte. V současné době různé socializační činitele vytvářejí protikladné socializační tlaky (rodina, škola, masová média atd.) V souvislosti s výchovnou funkcí se také zvyšuje pocit odpovědnosti za úspěšnost dětí.
5. Funkce emocionální je nezastupitelná. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty, vzájemné důvěry, podpory a pomoci, společné rituály (Kraus 2014).

Matoušek, et al. (2010) zmiňuje jako zásadní funkce rodiny zejména podporování socializace – vychovávání dětí, vztahovou podporu dospělých lidí a ekonomickou podporu všech členů. Ve dvou prvních zmiňovaných funkcích dle autorů nebude rodina zastupitelná nikdy.

Obsah pojmu funkce rodiny, vychází z mnoha teorií. Ráda bych zde zmínila některé z nich.

Teorie směny:

Teorii směny popisuje Matoušek a Pazlarová (2010). Z hlediska této teorie je rodina souborem autonomně se rozhodujících jedinců, jejichž rodinné chování se řídí osobními zájmy. S chováním v rodině je spojován zisk i určité náklady. Rozhodnutí, které se rodiny týká, je poměřováno těmito veličinami. Nejvýznamnější tvrzení, která charakterizují tuto teorii, jsou následující: jednotliví aktéři se v konkrétních situacích chovají tak, aby maximalizovali svůj zisk, tam kde zisk neplyne, chtějí alespoň minimalizovat své náklady, tam, kde zisk plyne, volí ten zisk, který bude z dlouhodobého hlediska přínosnější. Má-li jeden z partnerů výrazně jiný zisk než druhý, bude to ovlivňovat stabilitu vztahu. Opodstatnění této teorie vychází spíše ve společnostech, kde se při zakládání rodiny uplatňuje vyšší sociální kontrola.

Komunikační teorie:

Komunikace má obsahový a vztahový aspekt, jak uvádí Matoušek a Pazlarová (2010). To, jak definujeme svoji roli v rodině, může být pochopeno a potvrzeno, nebo nepochopeno či

neakceptováno ostatními členy v rodině. Tato pravidla komunikace definují rodinné vztahy. Jedná se komunikační stereotypy, jejichž průběh a vyústění lze předem předpovědět. Tyto stereotypy jsou dány jak v rodinách funkčních, tak i v rodinách disharmonických. Při funkční komunikaci v rodině je drženo společné téma, jsou sdíleny významy slov. V opačném případě jde o rozbíhání témat, chaos, označovaný jako komunikační deviace. Významnými znaky dobré komunikace je humor a míra přímé účasti jednotlivců. Komunikační teorie se transformovala do systemické teorie. Systemika formuluje princip držitele problému. Je-li problém formulován pracovníkem, jde o přebírání kontroly. Je tedy důležité, aby problém byl formulován klientem. V tom případě je role pracovníka poskytovat pomoc. Systemika má za úkol klienta zplnomocňovat.

Strukturální teorie:

Strukturální teorie by se dala označit, stejně jako teorie předchozí, za systémovou (Matoušek, Pazlarová, 2010). Její konceptualizace je však vyšší; zabývá se vzorci vztahů a interakcí. Ústředním pojmem je struktura, která má předpověditelné vzorce a pravidla. Rodinná struktura má podsystémy. Klíčovými subsystemy dospělých členů rodiny je subsystem rodičovský a subsystem partnerský. Subsystemy mohou být ve stavu zapletení či odpojení, záleží na hranicích mezi těmito subsystemy. Cílem práce s rodinou je nahradit dysfunkční struktury funkčními. Matoušek a Pazlarová (2010) zmiňují dílo Minuchina et al., který shrnuje zásady práce s rodinou do deseti bodů. Z těchto zásad vyplývá, že rodiny jsou sociální systémy. V těchto systémech jsou vymezena pravidla, hranice a očekávání, platná v rodině. Vždy zde existují také zřídka používané alternativní vzorce chování. Každý člen rodiny je součástí sítě rodinných vztahů. Některé fáze života rodiny vyžadují změnu rodinných vzorců chování. S těmito změnami se některé rodiny vyrovnávají, v jiných rodinách může tato změna vyvolat nežádoucí chování jejích členů, může být narušena rodinná rovnováha. Úkolem sociálního pracovníka je zjistit, co sama rodina vidí jako problém a co je naopak z jejího pohledu v pořádku. Sociální pracovníci mají pomáhat rodině měnit nefunkční vzorce chování a hledat nové. Je třeba soustředit se na silné stánky rodiny, ale zároveň pomáhat řešit bezpečným způsobem konflikty. „Nejúčinnější je, když se pracovníkovi podaří ukázat členům rodiny, že oni sami pro sebe představují zdroj pomoci. Důležitým zdrojem pomoci a podpory může být také širší rodina. Při zapojení širší rodiny není někdy ani nutná profesionální pomoc“. (Matoušek, Pazlarová, 2010).

Sociálně-ekologická teorie

Sociálně – ekologická teorie vnímá člověka jako součást prostředí. Každého jedince obklopují jako soustředné kruhy systémy, které ovlivňují jeho život i sebe navzájem. *Mikrosystém* tvoří nejbližší sociální okolí člověka, *mezosytém* zahrnuje vztahy mezi jednotlivými mikrosystémy: rodina – škola, vrstevníci – rodina, atp., *exosystém* – jedinec zde není aktivním účastníkem, avšak jeho změny ovlivňují jeho život, *makrosystém* tvoří rámec života člověka jako člena společnosti, jde o normy společnosti, *chronosystém* zachycuje změny probíhající v čase z pohledu jedince i jeho prostředí (Bronfenbrenner, in Matoušek, et al. 2013).

Uvedené teorie, dle mého názoru, podporují ideu rodinných konferencí. Rodina funguje jako systém, dokáže sama upravit a usměrnit chod tohoto systému, nejlépe zná všechny souvislosti a vidí možná úskalí. Členové tohoto systému jsou ochotni vložit své úsilí do jeho nápravy, protože sami nechtějí, aby jejich zázemí bylo narušeno.

Podoba rodinného soužití se mění dle společenské situace, ekonomických vlivů, politického uspořádání, kultury a různých trendů ve společnosti. Kraus (2014) souhlasí s J. Macháčkovou (2008), že přes všechny změny, kterými rodina prošla, zůstává nejoptimálnějším prostředím pro zdravý vývoj dítěte. Zároveň si klade otázku, co je možné udělat pro upevnění její pozice. Současná doba posílila roli rodiny coby útočiště před složitým světem a je pevným opěrným bodem, kam se její členové mohou uchýlit. To tedy znamená i v případech, že se rodina dostane do problémové situace nebo ohrožení.

1.2. Specifika romské rodiny

Vzhledem k tomu, že moje práce pojednává o rodinných konferencích, považuji za důležité zmínit se o fungování romských rodin. Štěpařová (2005) ve svém článku uvádí, že rodina je pro Romy základem společenství a veškerá jejich činnost směřuje k jejímu zabezpečení. Takový přístup je dán jejich historií - kočovným způsobem života. Společenství pro ně znamenalo vše, zatímco okolní společnosti pro ně neznamenal nic. Rodina byla zdrojem obživy, vzdělání a ochrany. Romská rodina, která žila pohromadě, byla široká. Patřila sem nejen nukleární rodina, ale též strýcové, tety, jejich děti, děti bratranců a sestřenic, jejich partneři, tcháni a tchyně, švagrové a švagři. Společně vyrůstaly tři, někdy i čtyři generace. Všichni členové romské rodiny se vzájemně podporovaly a pomáhaly si. Staří lidé byli velice vážení a opatrovaní, bylo nemyslitelné je umístit mimo domov – do domova seniorů, do nemocnice, do LDN. Pokud osiřelo dítě, ujala se ho rodina, bylo nepřijatelné, že by bylo umístěno v dětském domově. Rodiče dokonce odmítali posílat děti do internátů, aby nebyly bez dozoru a pomoci rodiny. V romské rodině byla pro všechny její členy zajištěna

ochrana sociální, ekonomická ale i psychologická, neboť veškeré problémy se řešily společně. „Za další specifikum tradiční rodiny lze označit kolektivnost a soudržnost, a to v takové formě, jakou by mnohý Evropan považoval za narušení osobní svobody a práva na vlastní názor. Důraz na samostatné rozhodování je v romské rodině potlačen. Řešení problémů se odehrává v rámci společné, často i bouřlivé diskuze, ze které vyjde jedno rozhodnutí. Obvykle jde o myšlenku nejstaršího nebo nejmávanějšího muže. Ostatní se s tímto závěrem diskuze ztotožní a považují jej za vlastní.“ (Knihovna města Hradec Králové, 2017).

Společenskými vlivy dochází k oslabování romské identity. Romové převážně nežijí v osadách, ale v bytech s majoritní společností. Říčan (1998) hovoří to tom, že romská rodina zeslábla vytržením z tradiční velkorodiny i ze soudržné obce, kterou jí byla osada. Dále uvádí, že nikdo z romských předáků nedává přednost návratu k původní romské kultuře, ale propagují přizpůsobení se majoritě, aniž by si v důsledku uvědomovali popření vlastní svébytnosti.

2. Podpora rodin s dětmi v České republice

Rodina zůstává neoptimálnějším prostředím pro vývoj a výchovu dětí. Úmluva o právech dítěte, která u nás byla ratifikována v roce 1991, hovoří mimo jiné o nároku rodiny „na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu ve společnosti“ (Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte). Zákon, který zaručuje dětem ochranu je zákon č.379/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

2.1. Sociálně-právní ochrana dětí

Sociálně-právní ochranou dětí, se dle zákona č. 379/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, se dle §1 rozumí zejména:

- „a) ochrana práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině“.*

Sociálně-právní ochranu dětí jsou povinny zajišťovat úřady státní správy na všech úrovních, kraje i obce v samostatné a přenesené působnosti, MPSV, Úřad práce a také pověřené osoby a komise. Každý ze jmenovaných orgánů má v této oblasti jiné kompetence a povinnosti.

Úřady obcí s rozšířenou působností jsou Orgánem sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dle zákona č. 359/1999 Sb., mají mimo jiné za úkol dle § 10, odst. 2, písm d):
„zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny podle písmene c) individuální plán ochrany dítěte, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny“.

Na základě takto zpracovaných plánů pracovníci OSPOD vyhledají dostupné služby, které doporučují rodinám ke spolupráci při řešení jejich obtížné situace. Mohou to být Sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi, dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dále služba Sanace rodiny, které poskytují osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochraně dětí dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, služby rodinných center. Přispět

k řešení problémové situace v rodině může rodinná konference, již je věnována samostatná kapitola a na niž je zaměřena tato práce.

Důležitým nástrojem pro řešení dítě ohrožující situace je případová konference. Povinnost uspořádat takovou konferenci je již v současné době zakotvena v zákoně č. 359/1999 Sb., § 10, odst 3, písm. e):

„pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob“.

2.2. Případové konference

Případová konference (dále jen PK) je setkání klienta, jeho blízkých osob a multidisciplinárního týmu, které má vést k řešení konkrétní situace. Princip PK se u nás začal využívat v 90. letech 20. století, jeho počátky jsou v USA již v 70. letech. (Matoušek, et al. 2013). Jak je výše uvedeno, pořádání PK za účelem řešení problémů ohrožených dětí a jejich rodin, je přímo uvedeno v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

Svolání PK je úkolem OSPOD, ale je možné, že je svolána též klíčovým sociálním pracovníkem rodiny. PK je svolána po vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte, v tom případě jde o *úvodní* PK, po hodnocení naplňování individuálního plánu se jedná o PK *následnou*. Účastníky PK jsou obvykle rodinní příslušníci a případně další blízcí klienta, profesionálové, kteří s klientem pracují a další profesionálové, kteří mohou nabídnout pomoc při řešení situace. Úkolem organizátora je všechny na PK připravit. Svolavatel PK zahájí, podá stručnou informaci o situaci a cílech setkání. Dále vyjadřuje klient svůj pohled na věc. Jednotliví účastníci navrhnou možnosti řešení. Důležité je, aby diskuse mezi rodinou a odborníky byla vyvážená. Je dobré, když jednání je přítomen facilitátor. Z PK vychází individuální plán, který obsahuje přehled potřeb klienta a možnosti jejich naplnění, cíle a úkoly a odpovědnost za jejich realizaci, rizika, kontakty na zúčastněné, případně termín dalšího setkání. (Matoušek, et al. 2013).

Bechyňová (2012) rozlišuje 4 typy PK:

- Klasická – zde jde o výše uvedený model, PK je *úvodní, průběžná a závěrečná*.
Úvodní PK je setkání na základě individuálního plánu ochrany dítěte po komplexním

vyhodnocení situace dítěte. Vytvoří se cíle a stanoví se prostředky k jejich dosažení. Při každém další společném setkání rodičů dítěte a spolupracujících odborníků se jedná o *průběžnou* PK. Zde dochází k vyhodnocování naplňování stanovených cílů, jejich úpravě a doplnění. Při *závěrečné* PK se vyhodnotí celý průběh spolupráce a vytvoří se plán další práce s rodinou.

- Urgentní – pracovnice SPOD svolává PK, pokud jsou potřeby dítěte ohroženy, ale existují zdroje, díky nimž nemusí být dítě odebráno z rodiny; dítě není aktuálně ohroženo, ale mohlo by být ohroženo v brzké době; dítě je ohroženo a je třeba okamžitě poskytnout služby celé rodině.
- Motivační – cílem takové PK je najít zdroje pro motivaci rodičů dítěte a zabránit kumulaci dalších problémů.
- Metodická PK – svolává ji nadřízený metodický orgán, cílem je rozšířit spektrum názorů odborníků při řešení konkrétního případu, podpořit dovednosti pracovníků příslušného OSPOD. Rodina zpravidla není této PK přítomna a počítá se s následným svoláním klasické PK.

Dle mého názoru je zavedení případových konferencí do praxe při řešení problémové situace klienta velmi přínosné. Setkáním všech účastníků se předchází nedorozuměním při individuálním předávání informací mezi pracovníky OSPOD, klienty, pomáhajícími profesionály a dalšími institucemi, například školami. Všichni se mohou vyjádřit k problému, k realitě a svým možnostem plnit úkoly. Společně stanovené cíle jsou všem jasné, splnitelné a mají tak velkou váhu.

2.3. Sanace rodiny

Pod pojmem sanace rodiny rozumím dlouhodobou sociální práci s ohroženou rodinou. Službu sanace rodiny realizují často neziskové organizace buď v rámci Sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, dle zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, nebo v rámci pověření k sociálně-právní ochraně dětí, dle zák. č. 379/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Sociální pracovníci pracují s rodinami nejčastěji na doporučení pracovníka OSPOD, který vyhodnotil, že děti, vyrůstající v rodině, jsou ohrožené. Na základě vypracovaného Individuálního plánu ochrany dítěte, (dále jen IPOD), jsou do práce s rodinou tyto pracovníci zapojeni. S rodinou je vytvořen plán, který směřuje k eliminaci ohrožení rodiny. Sociální práce je založena na úzkém kontaktu s rodinou v terénu – v jejím přirozeném prostředí, Probíhá prostřednictvím konzultací, nácviku dovedností, aktivizace, doprovázení. Sociální pracovník podporuje kompetence rodičů i dalších osob, zajišťujících fungování rodiny. Do

procesu lze zapojovat i další služby – volnočasové aktivity, doučování, terapii, dluhové poradenství aj. Dlouhodobou sociální prací s rodinou jsou odstraňovány příčiny jejího ohrožení, sanace směřuje k tomu, aby rodina mohla fungovat sama, bez intervence sociálních pracovníků.

3. Rodinné konference

3.1. Historie rodinných konferencí

Rodinné skupinové konference, v angličtině nazvané jako „Family Group Conferencing“, mají svůj historický původ ve zvyklostech Maorů – domorodců Nového Zélandu. Ti jako rodinu vnímají nejen okruh příbuzných, ale do rodiny patří celý kmen, obývající určité teritorium. Všechny důležité záležitosti rodiny jsou řešeny na shromaždišti, zvaném marae. Celý proces i jeho výsledek pramení z hluboké tradice dané rodiny, jeho historie, vývoje i aktuálních možností všech členů. Příliv Evropanů a dalších skupin přistěhovalců na Nový Zéland s sebou neslo potlačování přirozených práv maorské populace. Nové zákony, vedení soudních procesů, způsob ochrany dětí vedly k ohrožení maorských hodnot a principů soužití a komunikace. Ministerstvo sociálního rozvoje na Novém Zélandu se začalo zabývat tímto problémem. Z maorského pojetí rodinných vztahů, intimity a důvěry, odlišných od evropských zvyků, začalo čerpat inspiraci pro řešení rodinných problémů (Neumannová 2011). Nový postup pro řešení problémů týkajících se dětí, byl uzákoněn od roku 1989. Přístup Rodinných skupinových konferencí, původně zaměřený do oblasti juvenilní delikvence, se potom šířil do celého světa. V roce 2002 byla založena Evropská síť pro rodinné skupinové konference. V Evropě mají nejpropracovanější formu rodinné konference v Nizozemsku, Švédsku a Velké Británii. Tento přístup se rozšiřuje také v Kanadě USA a Austrálii (Matoušek et al. 2013).

3.1.1. Zavádění rodinných konferencí v České republice

U nás princip rodinných konferencí začaly využívat neziskové organizace, pracující s ohroženými rodinami a Probační a mediační služba České republiky. Nezisková organizace Amalthea vydala v roce 2012 Metodiku rodinných konferencí, ve které shrnula svoje dosavadní zkušenosti s pořádáním rodinných konferencí, v roce 2015 prošla tato metodika revizí. (Amalthea 2016). Probační a mediační služba realizuje rodinné konference pro mládež a mladistvé pachatele trestných činů v rámci projektu „Na správnou cestu“, jehož první část probíhala od roku 2012. (Probační a mediační služba 2002 - 2017)

V roce 2014 – 2015 realizovalo MPSV v České republice pilotní projekt na zavádění rodinných konferencí do praxe. Proces zavádění vycházel z Nizozemského modelu tamější organizace Eigen kracht (v překladu „vlastní síla“). Projekt byl u nás realizován v osmi krajích. Vyškoleni byly pracovníci OSPOD i zájemci z řad neziskových organizací. MPSV nadále podporuje zavádění rodinných konferencí prostřednictvím osvěty a dotačních titulů.

Z projektu byly zpracovány metodiky a evaluační analýza, které jsou k dispozici na webovém portálu (Právo na dětství 2017)

3.2. Využití rodinných konferencí

Filozofie rodinné konference vychází z přirozené touhy člověka patřit do rodiny, která dává člověku pocit jistoty, přijetí, stálosti a spolupatřičnosti. Nositelem řešení problému konkrétního člena je široká rodina a jiné důležité blízké osoby, na rozdíl od tradičního přístupu, kde řešení hledá sociální pracovník. (Jurtíková 2013). Cílem rodinných konferencí je rozvinout vnitřní sílu, která existuje v nejbližším okolí každého člověka. (Horst 2010).

3.2.1. Úloha rodinné konference

Rodinná konference je setkání rodiny a blízkých osob, v jehož průběhu je třeba najít řešení problémové situace v rodině. Jak uvádí Matoušek (2013), nejde jenom o metodu sociální práce, ale jedná se o přístup, který podporuje kompetence jednotlivce, řešit problémovou situaci vlastními silami. Řešení problému samotnou širokou rodinou je vlastní naší kultuře a je to přirozená cesta, která otevírá možnosti ke zužitkování vnitřních zdrojů rodiny. Respektuje nezadatelnou sílu rodiny a potvrzuje sílu rodinných vazeb a její společné historie (Miklošková 1991-2017). Rodina je nejlepším odborníkem na řešení svých záležitostí. Rodinná konference jí vrací odpovědnost za vzniklou situaci i za její řešení, namísto aby o tom, co je pro rodinu nejlepší, rozhodovaly instituce.

3.2.2. Oblasti pro využití rodinných konferencí v praxi

Rodinná konference jako přístup sociální práce byla zpočátku využívána v oblasti trestné činnosti mládeže. Protože tento přístup přinesl pozitivní výsledky, začal být využíván i v rodinách s jinak ohroženými dětmi. (Martínková et al. 2015). V současné době se prostřednictvím tohoto přístupu řeší i další, pro rodinu zátěžové situace. Setkání širší rodiny a jejích blízkých jsou pořádána v restorativní justici při pojednávání trestních věcí mladistvých delikventů i dospělých pachatelů, v případech ohrožení dítěte, při tělesném či duševních onemocnění některého člena rodiny, v paliativní péči, při zajištění vzdělávání, při plánování péče o seniory a nesoběstačné členy rodiny. Pro každou ze jmenovaných oblastí je společná přítomnost rodinného kruhu. Rozdíl je v míře přítomnosti dalších aktérů, jak jsou sociální pracovníci, psychologové, facilitátoři, orgány státní správy, kurátoři, zdravotníci a další osoby, podílející se na řešení dané zátěžové situaci rodiny. Pro příklad uvedu oblasti, ve kterých je potenciál rodinného setkání využíván:

Pachatelé trestných činů

Rodinná skupinová konference – „*Family group conferencing*“ se stala standartním způsobem projednávání trestních věcí mladistvých pachatelů na Novém Zélandu po vydání zákona z roku 1989, zaměřeného na pachatele z řad dětí a mladistvých. V některých případech je tato forma využívána i v trestních věcech dospělých pachatelů. Rodinné konference jsou považovány za účinnou metodu restorativní justice v USA i v Evropě. Podle Šterna, Ouředníčkové a Doubavové (2010) je restorativní justice spojena s několika klíčovými principy a hodnotami: respekt, odpovědnost, dialog, participace, vyváženost, dobrovolnost, pospolitost a individualita. Základními cíli rodinných konferencí v jsou:

- Uvědomění svého jednání, poučení z chyb
- Najít způsobu, jak dát věci do pořádku
- Zjištění důvodu, proč pachatel trestný čin spáchal a hledání způsobu, jak změnit jeho život, aby k páčání trestné činnosti již nedocházelo (Jurtíková 2013).

Do okruhu lidí, dotčených trestným činem patří rodina a blízcí pachatele i oběti. Je třeba na ně nahlížet jako na propojený systém vzájemných vazeb a vztahů. Součinnost je třeba též od orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů, jejich zástupci tvoří multidisciplinární tým - známý z pořádání případových konferencí – státní zástupci, soudci, kurátoři, policisté, pracovníci OSPOD, případně další odborníci. Jurtíková (2013) uvádí, že výzkumné studie potvrzují přínos rodinných skupinových konferencí zejména v tom, že oproti standartnímu trestnímu procesu se rodiny začnou aktivně zajímat o chování svého člena. Účast okruhu blízkých lidí obou stran – pachatele i oběti – přináší pocit satisfakce poškozeného a snížení strachu z pachatele a z toho, že se stane znovu obětí.

Rodinné skupinové konference realizuje u nás Probační a mediační služba v rámci projektu „Na správnou cestu!“ od roku 2012. Konference probíhají za účasti facilitátora, který má na starosti celou jejich přípravu.

Paliativní péče

Svolat rodinnou konferenci v oblasti paliativní péče je doporučováno z praktických důvodů. Aktérkami rodinných konferencí jsou zdravotní sestry a identifikace problémů a pomoc při vytvoření plánu rodiny je jejich úkolem. Connor a Aranda (2005) doporučují povzbudit kolektivní zodpovědnost rodiny a vzájemné řešení problémů. Přínosem rodinných konferencí v paliativní péči je možnost identifikovat problémy, které trápí pacienta, možnost příbuzných vyjádřit své obavy. Sestry se mají zaměřit na získání informací o rodině, zejména

jak se rodinní příslušníci vyrovnávají s blížící se smrtí blízkého člověka – zejména děti, zda se cítí být vlastní rodinou a přáteli podporováni, zda bude někdo z rodiny potřebovat péči psychologa, zda se v rodině vyskytují konfliktní vztahy a jak rodina komunikuje. Doporučuje se přítomnost pacienta, pokud je to možné.

V tomto modelu rodinné konference koriguje situaci zdravotní sestra, která je rodině k dispozici.

Ohrožení dítěte:

Nejvíce zkušenosti, metodických materiálů i prvotní analýzu máme v České republice právě v oblasti řešení problematiky ohrožených dětí. Dle dosavadních zkušeností realizátorů jsou rodinné konference využitelné pro následující situace:

- Když se rodina ocitne v rizikové situaci, která ohrožuje bezpečnost, zdraví a vývoj dítěte, například finanční problémy, výchovné problémy, potíže s bydlením, nemoc rodiče, zanedbávání péče
- Při zásadním rozhodování v životě dítěte – například odebrání dítěte z rodiny
- Při výchovných a školních potížích v případě, že je možné zapojit do procesu řešení i dítě
- Když je třeba připravit dítě na zásadní změnu v životě při změně prostředí – přechod do náhradní rodinné péče nebo ústavní výchovy, návrat do biologické rodiny, osamostatnění na prahu dospělosti
- Při revizi nařízené ústavní výchovy pro průběžné vyhodnocení podmínek a hledání dalších možných řešení
- U obtížných či selhávajících forem náhradní rodinné péče, při riziku odebrání dětí z náhradní rodinné péče (Jirásek et al., 2015)

I v této oblasti existuje více modelů, které využívají setkání okruhu rodinných příslušníků jako klíč k řešení situace rodiny. V různých fázích přípravy, průběhu setkání či sestavování plánu se zapojuje facilitátor, sociální pracovník nebo jiný odborník, který zasahuje dle svých profesních kompetencí.

Ve své práci se zaměřím na nizozemský model rodinné konference, zavedený organizací Eigen Kracht, z nějž vycházel pilotní projekt MPSV, realizovaný v České republice v letech 2014-2016.

4. Nizozemský model Eigen Kracht

Jak bylo uvedeno výše, existuje mnoho forem, kdy se rodina sejde, či je svolána za účelem řešení konkrétního problému v rodině. Některé z těchto forem využívají mediaci, některé se blíží případové konferenci. Zde se zabývá rodinnou konferencí (dále jen RK).

Model „Eigen Kracht“ lze přeložit jako „vlastní silou“. Dle tohoto modelu lze přístup využít ve všech oblastech, kde je třeba vytvořit vlastní plán. Může jít o oblasti, týkající se péče o děti, psychiatrie, zdravotní péče, rekvalifikace, vzdělávání, řešení přírodních katastrof. Mohou zde být řešeny rozvodové konflikty, kriminalita, domácí násilí, péče o starší nebo nemocné rodinné příslušníky, hledání vhodné práce. Plán se dá na setkání rodiny vytvořit pro různé situace, jak dokazují výzkumy. Často se však stává, že blízké nechceme obtěžovat svými problémy. Proto lidé, tak jak se to naučili, často apelují na odborníky. Dalším důvodem je, že již ve své situaci, která může mít mnoho příčin, nemají dostatečný nadhled. Konference Eigen Kracht však je otevřená pro okruh „vlastních“ lidí. Ti znají osobu, jíž se problém týká, nejlépe, v situaci se nejlépe orientují. Úlohou profesionálů je poskytnout informace, volba však zůstává v rukou klienta. (Horst et al. 2010).

Rodině je dána plná kompetence a zodpovědnost vyřešit situaci vlastními silami. Znamená to, že organizaci RK má na starosti nezávislý koordinátor laik. Poté, co je setkání zorganizováno, v jeho úvodu dostanou prostor přizvání odborníci, aby nabídli své služby. V následujícím soukromém čase rodiny není přítomen žádný účastník zvenčí, pouze rodina a její blízcí přátelé. Nikdo cizí, ani žádný odborník, nezasahuje do tvorby plánu rodiny. Rodina hledá a využije výhradně zdroje, které má sama k dispozici, sama posoudí, zda a jak jsou tyto zdroje využitelné a zda plán bude fungovat.

4.1. Podstata rodinné konference

Pro rodinné konference dle modelu Eigen Kracht je podstatný způsob pohledu na řešení problémové situace rodiny. Zodpovědnost a klíč k řešení situace nestojí na odborném posouzení sociálního pracovníka, na jeho práci s rodinou či na rozhodnutí instituce, jak bude řešen problém. Možnost a právo udržet si zodpovědnost za problémy a nalézt řešení spočívá v plné míře na rodině a jejích blízkých. (Horst et al., 2010). Jak uvádí Martínková, et al. (2015) RK je právo rodiny, řešit situaci vlastní cestou. Je to proces, počínající nabídkou RK rodině, určením a rozšiřováním kruhu blízkých osob, organizací konference a končící setkáním rodiny.

4.2. Účastníci procesu rodinné konference

Aby mohla RK proběhnout, jsou předem dáni aktéři a úkoly, které plní. Martínková et al. (2015) uvádí následující přehled účastníků:

Rodina a její síť

Rodinou, pro kterou byla RK uspořádána, jsou míněny tyto osoby: dítě, kterého se rodinná konference týká, rodiče dítěte, sourozenci, prarodiče, další příbuzní a širší rodina, rodině blízcí lidé.

Úkoly: rodina je nejen nositelem zadání RK, ale též se od ní očekává vytvoření plánu, který vyřeší problémovou situaci dítěte.

Podpůrné osoby

RK se mohou účastnit podpůrné osoby dítěte i dalších účastníků. Podpůrná osoba je blízký člověk, kterému účastník důvěřuje. Může jít o dospělého kamaráda, pedagoga, pracovníka služby nebo zájmového kroužku.

Úkoly: podpůrná osoba má v případě dítěte roli obhájce, tlumočnicka názorů, zprostředkovatele komunikace. Dbá pohodlí a bezpečí dítěte, pomáhá mu formulovat požadavky, vysvětluje dítěti to, čemu nerozumí, doprovází ho, pokud chce odejít. Podpůrná osoba dospělého účastníka pomáhá překonat obavy z účasti na rodinném setkání, či ze zúčastněných osob.

Zadavatel

Zadavatelem RK může být pracovník OSPOD, kurátor pro mládež, ale též pracovník služby pro rodiny nebo sama rodina. Pokud je zadavatelem rodina sama, roli zadavatele přebírá některý člen rodiny.

Úkoly: zadavatel identifikuje problém a formuluje důvod svolání RK, sestavuje základní otázku, kterou je třeba v průběhu RK vyřešit, připravuje rodinu na svolání RK, vyplňuje žádost o RK, motivuje rodinu a poskytuje jí informace, schvaluje plán rodiny a pomáhá rodině, aby plán byl realizován

Administrátor

Administrátor RK je odborníkem v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, ale není zaměstnancem OSPOD.

Úkoly: administrátor propojuje zadavatele a rodinu, zohledňuje potřebu rodiny řešit situaci vlastními silami. Je k dispozici zadavateli při sepsání žádosti a formulaci ústřední otázky. Vybírá vhodného koordinátora a je prostředníkem mezi zadavatelem a koordinátorem. Koordinátora metodicky vede při přípravě a realizaci RK. Kontroluje jeho činnost a je mu k dispozici, pokud si koordinátor neví rady. Během doby konání RK je k dispozici pro

případnou telefonickou konzultaci. Pokud si rodina přeje na RK účast odborníka, doporučuje a zajišťuje jeho účast.

Koordinátor

Koordinátor je v procesu Rodinné konference nezávislou osobou. Nedoporučuje se, aby měl vzdělání v sociální práci. Má na starosti pouze organizaci a zajištění RK, tím jeho úloha končí.

Úkoly: řídí a zajišťuje proces svolání RK po organizační stránce, je neutrální vůči procesu a výstupům RK. Na základě zadání administrátora kontaktuje účastníky Rodinné konference. Rozšiřuje kruh rodiny, vytváří seznam účastníků. Projedná s rodinou podmínky a průběh Rodinné konference, dle představ rodiny domluví termín, místo setkání a zajišťuje občerstvení v průběhu RK. Zajistí podpůrnou osobu dítěte a dle požadavků i jiných účastníků RK. Na přání rodiny zajišťuje účast odborníků v úvodní části RK. Během rodinného setkání uvítá účastníky, napomáhá vstřícné atmosféře, řídí první část konference, domluví s rodinou pravidla jednání. Zajistí rodině soukromí v čase pro soukromou část konference, po tuto část je rodině k dispozici ve vedlejší místnosti. Po vyhotovení plánu pomáhá plán upřesnit, pozve zadavatele ke schválení plánu. V závěru požádá rodinu o zhodnocení setkání. Rozešle plán rodiny účastníkům setkání a případně dalším, rodinou schváleným členům.

Odborníci

Do úvodní části rodinné konference mohou být přizváni odborníci. Jedná se o osoby, které s rodinou již pracují, nebo poskytují služby, které by mohly rodině pomoci při řešení její situace. Odborníci jsou přizváni pouze na přání rodiny.

Úkoly: odborníci informují v úvodní části přítomné o možnostech využití poskytovaných služeb, o možných variantách řešení situace a jejich důsledcích.

4.3. Fáze k uspořádání Rodinné konference

RK, která je uspořádána za účelem vyřešení problému rodiny má danou formu. Od identifikace situace, kterou je dítě ohroženo, až po vytvoření plánu rodiny, který má tuto situaci řešit, probíhají dle Martínkové et al. (2015) následující fáze:

Podnět k uspořádání rodinné konference

Podnět k uspořádání RK vychází od zadavatele. Jak bylo uvedeno výše, zadavatelem může být klíčový pracovník OSPOD, kurátor pro mládež, pracovník sociální služby, jíž je dítě nebo rodina uživatelem, nebo sama rodina. Podnět k uspořádání RK je předán administrátorovi, který pomůže posoudit, zda je v dané situaci RK vhodná. Poté administrátor pomůže vytvořit základní otázku – zadání, pro které má rodina vytvořit plán řešení. Je zpracována žádost o

RK. Uspořádáním RK administrátor pověří vhodného koordinátora. Koordinátor zná na základě žádosti základní osobní údaje rodiny, důvod ke svolání Rodinné konference a současnou situaci rodiny.

Příprava účastníků

Koordinátor osobně navštíví účastníky RK, uvedené v žádosti, vysvětlí jim účel, průběh a svoji roli při pořádání RK. Pomáhá rozšířit rodinný kruh o další účastníky. Všechny osloví a osobně navštíví. Koordinátor dbá na to, aby RK byla vedena rodinou, nikoli odborníky. Svoje specifika má příprava dětí, příprava podpůrných osob a příprava odborníků.

Při přípravě členů rodiny a rodinného kruhu je důležité, aby rodina stále vnímala skutečnost, že konference patří jí samé, nikoli jakékoli instituci nebo koordinátorovi. Proto veškerá rozhodnutí, související s uspořádáním RK, má učinit rodina. Jedná se o výběr účastníků, určení pořadí a způsobu jejich oslovování, výběr termínu a místa konání RK, zajištění občerstvení, způsob předání informací dalším členům rodiny (například vytvoření pozvánek, setkání ještě před konferencí).

Přípravě dítěte na rodinnou konferenci je nutné věnovat zvláštní pozornost. Je třeba, aby dítě pochopilo, z jakého důvodu je Rodinná konference pořádána. Dítě se má dozvědět, kdo všechno se RK zúčastní, má se vyjádřit koho chce pozvat, na jaká témata by se na konferenci nemělo zapomenout. Dítě si vybere podpůrnou osobu z okruhu svých blízkých.

Podpůrnou osobu dítěte připravuje koordinátor na RK tak, aby hájila zájmy dítěte, dokázala mu srozumitelně vysvětlovat, to, čemu na konferenci nerozumí.

Prizvaní odborníci jsou seznámeni s principem rodinných konferencí a s tím, že jejich role je informativní. Jsou koordinátorem připraveni na předpokládaný okruh dotazů, v žádném případě nejsou seznamováni s konkrétní situací v rodině.

Své kroky konzultuje koordinátor s administrátorem. Fáze přípravy účastníků trvá 4-8 týdnů.

Rodinné setkání

Samotné rodinné setkání má tři části: sdílení informací, soukromý čas rodiny a představení/ přijetí plánu.

V *úvodní části* koordinátor zahájí konferenci, přivítá účastníky, poděkuje jim za účast a vyzve je k tomu, aby se představili – jakou roli vůči dítěti a rodině zaujímají. Následují obecné informace, prohlášení o mlčenlivosti a organizační záležitosti. Koordinátor vysvětlí pravidla RK

- Cílem setkání je pomoci dítěti
- Všechny informace jsou důvěrné

- Je třeba respektovat názory ostatních
- Každý má právo mluvit
- Setkání potrvá tak dlouho, jak rodina bude potřebovat

Zadavatel představí situaci rodiny a důvody, které vedly ke svolání rodinné konference. Má-li podmínku, potřebnou ke schválení plánu rodiny, sdělí ji zadavatel v této části RK. Jsou-li přítomni odborníci, informují rodinu o možnostech, které může využít pro naplnění svého plánu.

Koordinátor se ujišťuje, zda je vše pro účastníky RK srozumitelné. Objasní, co má plán obsahovat, požádá rodinu, aby ze svého středu určila člověka, který poté sepiše plán na připravený arch papíru. Tato část trvá 30-60 minut. Následuje přestávka, odchází všichni, kromě rodinou pozvaných blízkých účastníků setkání.

Následuje *soukromý čas rodiny*, který je nejdůležitější částí setkání. V tomto čase je rodině svěřena veškerá důvěra a odpovědnost k vytvoření vlastního plánu pro řešení situace. Koordinátor a zadavatel zůstávají v oddělené místnosti, koordinátor je rodině k dispozici, pokud ho rodina potřebuje a přivolá. Děti nemusí být na jednání celou dobu. Na většině setkání se rodině podaří sestavit plán, pokud ne, mohou se domluvit na pokračování. Porada rodiny trvá 1-2 hodiny, někdy i déle. Když rodina vytvoří plán, pozve koordinátora zpět.

Nejprve dochází k *představení plánu* koordinátorovi. Ten s rodinou plán projde bod po bodu a může ho pomoci rodině upřesňovat, aby byl konkrétní a termínovaný. Znění plánu nechává koordinátor v autentické podobě. Nabídne rodině vytvoření pojistky plánu a prověří, zda plán schvalují všichni zúčastnění.

Schválení plánu

V další fázi dochází ke *schválení plánu*. Do místnosti je přizván pracovník OSPOD, je-li zadavatelem. Někdo z rodiny sociálnímu pracovníkovi plán představí. Zadavatel může klást doplňující otázky. Předem je však domluvenou podmínkou, že plán bude bezpodmínečně přijat tak, jak jej rodina vytvořila. Jediným důvodem neschválení takové podoby plánu je skutečnost, že by byl rizikem pro děti, nesplňoval předem formulované podmínky nebo nebyl v souladu se zákonem. Pokud je zadavatelem Rodinné konference rodina, koordinátor ocení, že vytvořila plán a povzbudí rodinu k jeho plnění. Plán podepíše všichni zúčastnění.

Zhodnocení RK

Po skončení RK dochází k jejímu zhodnocení. Koordinátor ocení účast na RK. Na místě se zeptá účastníků, kdo bude provádět kontrolu realizace plánu. Pro účastníky jsou připraveny dotazníky, jako zpětná vazba pro organizaci, realizující RK.

Realizace plánu

Po čtyřech týdnech se koordinátor telefonicky spojí se zástupcem rodiny a zeptá se, jak probíhá realizace plánu. Rozhovor slouží pouze k motivaci rodiny, aby byl plán realizován. Zástupce rodiny je povzbuzen v realizaci, pokud se plán nenaplnuje, je mu doporučeno obrátit se na sociální pracovníci.

4.4. Rizika při pořádání rodinné konference

Při využití RK pro řešení obtížných situací v rodinách, je třeba počítat i s riziky, která tento přístup přináší.

Jedním z rizik, jak uvádí Martínková et. al. (2015), může být násilí v rodině. V tomto případě RK připomíná spíše případovou konferenci, neboť nedochází k fázi soukromého času rodiny. Toto téma je rozpracováno v dalších metodikách.

Koordinátor musí mít také na paměti, že někteří účastníci RK jsou více zranitelní. Nejlépe je, aby účastníci zodpověděli na otázku, zda existuje něco, čeho se na setkání obávají. Může jít o stud, obavu, že mu ostatní budou na RK vyčítat některé věci. I dospělí účastník může mít na RK podpůrnou osobu.

Častou překážkou na RK jsou názorové střety nebo jiné neshody v širší rodině. V těchto případech je doporučováno, aby přípravě jednotlivých účastníků na RK byl věnován dostatek času. Stále je zdůrazňován účel setkání, směřující k řešení ohrožující situace pro dítě.

Účastníci jsou motivováni k tomu, aby podřídili své jednání pouze k tomuto účelu. Pokud rodina opakovaně nesouhlasí s účastí některého člena na jednání, je možné, po důkladné úvaze a konzultaci s administrátorem takového účastníka do RK nezapojoovat. Takový účastník se může k problému vyjádřit například dopisem, audio nahrávkou a podobně.

Pokud byl v rodině hlavním důvodem konfliktům stalking, nedoporučuje se uspořádání RK. Je pravděpodobné, že stalker nebude schopen dodržovat žádné dohody. O kontaktu dětí s takovým rodičem může rodina jednat při dodržení uložených omezení.

Při RK, pořádaných po rozvodu se často stává, že i širší rodina je rozdělena na dva tábory. V takovém případě je třeba, aby byla dodržena rovnováha účastníků obou stran. Na RK je třeba zajistit účast člověka, kterého obě strany respektují. Je třeba navodit pozitivní pohled na

budoucí plán. Je dobré vypracovat zasedací pořádek a také pořadí vystupování účastníků. Je dobré zajistit vyjádření dětí, třeba i v písemné formě. Jako ve všech případech, koordinátor si musí udržet transparentně svoji nezávislost a nestrannost vůči zúčastněným.

Rizikem pro úspěšně vytvořený plán může být i nedostatečně vyjasněný záměr RK. Předejít tomuto riziku přísluší sociálnímu pracovníkovi OSPOD či jinému zadavateli. Je třeba, aby všichni účastníci znali podrobnosti a měli dostatek informací o situaci a jejím možném řešení.

Může dojít také k tomu, že rodinou vytvořený plán se zadavateli jeví jako nedostatečný. Základním doporučením však je takový plán respektovat a důvěřovat rodině. Je možné o jednotlivých krocích s rodinou hovořit, podporovat ji, případně plán společně následně přehodnotit.

Zadavatel také odpovídá za kontrolu plnění plánu. Pokud není realizován, je třeba účastníkům připomenout jejich zodpovědnost, případně navrhnout další kroky ke zlepšení situace dítěte.

V ojedinělých případech může dojít k předčasnému ukončení setkání. Stává se, že dojde ke slovnímu či fyzickému napadení mezi účastníky při vyostření konfliktu. Zde je třeba dbát na bezpečí zúčastněných. Je možné též konfliktní osoby z jednání vyloučit.

Pro eliminaci rizik je doporučováno věnovat dostatečnou péči přípravě RK.

5. Shrnutí teoretické části

Cílem teoretické části bylo představit východiska pro praktickou část mojí práce. Zaměřila jsem se na úkol a tradici rodiny v naší společnosti a teorie fungování rodiny. Z uvedeného vyplývá, že rodina je základní stavební jednotkou společnosti a je třeba na ni zaměřit pozornost a věnovat jí podporu a péči. Zmínila jsem i specifikum romské rodiny, které vychází z původně kočovného způsobu života a života v osadách. Důvodem této zmínky je fakt, že filozofie rodinných konferencí se odvíjí od tradice kmene Maorů, zvyklého řešit rodinné záležitosti v rámci komunity.

Teoretická část dále představuje hlavní nástroje pro podporu rodiny, vycházející se zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou vypracovávány individuální plány ochrany dětí, jejichž hlavním cílem je zajistit pro dítě nejvhodnější výchovné prostředí, jímž je rodina. V praxi jsou k tomuto účelu využívány a zákonem určeny případové konference. Ty mají napomoci, za účasti rodiny, odborníků, dalších účastníků a facilitátora naplánovat realizovatelný postup pro obnovení nebo zlepšení funkce rodiny. K těmto cílům směřuje i dlouhodobá práce s rodinou, sanace rodiny. Sociální pracovníci rodinám poskytují podporu, poradenství, nácvik dovedností a využívají další metody sociální práce přímo v prostředí rodiny.

Přístup, který ponechává odpovědnost za řešení obtížné situace rodinám, se v České republice nazývá Rodinné konference. V tomto přístupu je rodina považována za největšího odborníka na řešení svého vlastního problému. Ve světě se přístup RK využívá nejen v případě ohrožení dítěte, ale i v restorativní justici pro mládež, pro rodiny s duševně či fyzicky nemocnými či nesoběstačnými členy rodiny.

Přístup rodinných konferencí vrací rodině nejen kompetence, ale i její sounáležitost, důležitým prvkem je zaměření se na řešený problém. Ve své práci popisují holandský model RK, který byl v pilotním projektu vyzkoušen i u nás.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Popis výzkumu

6.1. Úvod

Z teoretické části mé práce vyplývá, že přístup RK je již ve světě rozšířený. Zplnomocňuje rodinu přebírat zodpovědnost za řešení obtížné situace. V ČR byl proveden pilotní projekt na zavádění RK. Určité zkušenosti s pořádáním RK u nás mají i neziskové organizace a Probační a mediační služba. Obvyklé přístupy k podpoře fungování ohrožených rodin jsou založeny na intervenci sociálního pracovníka či jiného odborníka zvenčí. Dosud málo rozšířená praxe přístupu RK v České republice může být důvodem jejího nízkého využívání ze strany sociálních pracovníků OSPOD, NNO i rodin. Proto jsem se rozhodla první část výzkumu zaměřit na praxi rodinných konferencí.

Proces RK zplnomocňuje rodiny k řešení obtížných situací vlastními silami. Také dle teorií, uvedených v úvodu mé práce, jsou rodiny dostatečnými a výhradními odborníky na řešení obtížných situací. Ve druhé části výzkumu provedu sondu ke zjištění, jaké v rodinách fungují mechanismy při řešení problémových situací. Dále zjistím, kdo obvykle patří do rodinné sítě a zda rodiny dávají přednost řešení obtížné situace vlastními silami, nebo by upřednostnily odbornou pomoc zvenčí. Výzkumný vzorek představuje čtyři romské a čtyři neromské rodiny. Romské rodiny jsem zvolila z důvodu jejich tradice, kdy jejich kočovný způsob života zakládal důvod k řešení svých záležitostí výhradně uvnitř komunity. Zde spatřuji podobnost s Maory.

6.2. Metodologie výzkumu

Pro výzkum v této práci jsem zvolila kvalitativní výzkum. „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách*“ (Hendl 2016).

Pro zjištění informací o RK jsem zvolila kvalitativní výzkum vycházející ze studia dokumentů. Za dokumenty se dle Hendla (2016) považují data, která byla pořízena v minulosti někým jiným než výzkumníkem a za jiným účelem, než je momentálně zkoumaná oblast. Při jejich zkoumání je možné navrhnout kategorizační systém nebo postupovat holisticky a při zkoumání rekonstruovat obsažené události.

Výzkum dokumentů jsem rozdělila do těchto oblastí: důvod zavedení přístupu RK a jeho výsledek, jak se přístup RK odráží v legislativě, jaké jsou výsledky implementace, v jakých

oblastech je přístupu RK využíváno a jaké jsou plány vize pro budoucnost RK. Protože se výzkum bude týkat realizace přístupu RK na Novém Zélandu, v Nizozemí a v České republice, zkoumané dokumenty vychází zejména z těchto zdrojů:

IIRP - Mezinárodní institut pro restorativní postupy, novozélandská legislativa, nizozemská legislativa, legislativa ČR, Centrála Eigen Kracht v Nizozemí, Ministerstvo sociálního rozvoje na Novém Zélandu, dokumenty k projektu MPSV „Právo na dětství“.

Výzkum doplňuji sondou, která utváří náhled na způsob řešení problémových situací v rodinách. Zajímalo mne, jaká je podobnost přístupu RK a přirozeného počínání rodin při řešení obtížných situací v rodině a zda se liší v romských a neromských rodinách. V této části výzkumu používám strukturovaný rozhovor s pomocí návodu. Výhodou tohoto typu rozhovoru je to, že tazatel dle návodu probere s dotazovaným všechna zamýšlená témata a zároveň má možnost přizpůsobovat formulaci otázek dle situace. Při dotazování využívám následující návod:

- Konkrétní problémová situace, způsob řešení
- Okruh osob, které jsou přizvány k řešení obtížných situací
 - o Proč jsou přizvány
 - o Osoby, které přizvány nejsou
- Názor na řešení problému zásahem nebo návrhem odborné instituce versus vlastními silami

6.3. Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu v této diplomové práci je zmapovat, jaký je vývoj, praxe a výhled realizace rodinných konferencí na Novém Zélandu, v Nizozemsku a v České republice.

Dílčími cíli je zjistit, jaké důvody vedly k zavedení RK v dané zemi, jak se přístup RK odráží v legislativě, jaké jsou výsledky implementace, v jakých oblastech je přístup RK využíváno a jaké jsou v daných zemích plány a vize pro budoucnost RK.

Výzkum je doplněn sondou, jejímž cílem je nahlédnout, zda existuje podobnost přístupu RK a přirozeného počínání rodin při řešení obtížných situací a zda se liší v romských a neromských rodinách.

6.4. Výzkumné otázky

Hlavní výzkumná otázka zní:

Jaký je vývoj, praxe a výhled realizace RK na Novém Zélandu v Nizozemsku a v České republice?

Dílní výzkumné otázky jsou:

Jaké důvody vedly k zavedení RK v dané zemi?

Jak se přístup RK odráží v legislativě daných zemí?

Jaké jsou výsledky implementace v daných zemích?

V jakých oblastech je přístupu RK využíváno?

Jaké jsou v daných zemích plány a vize pro budoucnost RK?

Doplňující výzkumná sonda má dojít následujícím zjištěním:

Existuje podobnost modelu RK a přirozeného počínání rodin při řešení obtížných situací?

Liší se přístup k řešení obtížných situací v současných neromských a romských rodinách?

6.5. Popis výzkumného vzorku

Rodinné konference byly prvotně zavedeny jako přístup k řešení problémových situací v rodinách a ohroženými dětmi na Novém Zélandu. Tento model byl postupně převzat i v dalších zemích. Pilotní projekt MPSV v České republice vychází z Holandského modelu. Tuto posloupnost jsem zachovala a zaměřila jsem se na zkoumání dokumentace o RK na Novém Zélandu, v Holandsku a v České republice.

Výzkum doplňuji výzkumnou sondou, jak jsou řešeny problémové situace v českých rodinách. Mým záměrem bylo nahlédnout, zda je způsob řešení obtížných situací v rodinách podobný modelu RK. Složitá otázka integrace romských rodin, související s jejich tradičním způsobem života mne vedla k tomu, že jsem do výzkumu vybrala 4 romské a 4 neromské rodiny. Vzhledem k zajištění anonymity respondentů nemohu dále specifikovat, zda a jaké respondenti využívali služby.

Při provádění rozhovoru jsem neopomněla etické dimenze výzkumu. Od všech účastníků rozhovorů jsem předem získala informovaný souhlas. Respondenti byli seznámeni s možností kdykoli ukončit svoji účast v projektu. V prepisu rozhovorů jsem změnila ty atributy, které by mohly směřovat k odhalení identity účastníka (jméno, názvy obcí). V analýze používám označení „respondent, respondentka“. Prepis rozhovorů je v neveřejné části přílohy.

7. Výsledky výzkumu

7.1. Analýza dokumentů, týkajících se vývoje, praxe a výhledu realizace rodinných konferencí

V první části výzkumu zjišťuji z dostupných dokumentů fakta o zavádění, dopadech, praxi a plánovaném směřování RK na Novém Zélandu, Nizozemí a v České republice. Model realizace RK v České republice vychází z nizozemského modelu Eigen Kracht conferentie, ten je inspirován novozélandskými Family Group Conferences. Analýza je rozdělena do pěti tematických okruhů, každé téma v závěru shrnuji.

Téma 1:

Jaké důvody vedly k zavedení RK a jaký byl výsledek?

Nový Zéland:

Domorodí obyvatelé Nového Zélandu Maorové v roce 1840 uzavřeli s Velkou Británií smlouvu, která postoupila Británii právo vládnout, avšak ze zajištěním ochrany Maorů. Maorská tradice nebyla správně pochopena a vláda na Novém Zélandu vedla vůči maorskému lidu asimilační politiku. Přesto si Maorská kultura zachovala tradiční modely rodinné péče. Po druhé světové válce se počet obyvatel Nového Zélandu zdvojnásobil. Systém státního řízení na Novém Zélandu byl totožný se systémem uplatňovaným ve Velké Británii a nereagoval na tuto změnu. Proto došlo mezi maorskými kmeny a vládou k rozsáhlé diskusi o dopadech profesionálně řízeného systému péče o děti. Závěrem této diskuse bylo konstatováno, že maorská rodinná a společenská struktura byla poškozena. Vláda uznala negativní dopady dosavadního rozhodování odborníků a institucí na maorskou populaci. Důvodem těchto dopadů bylo vyloučení rozšířené rodiny a neakceptace kulturní a rodinné perspektivy Maorů.

Hlavním cílem bylo, aby byl posílen význam rodiny, aby rodina byla podporována při péči o své děti a aby se záležitostmi ohrožených dětí a mládeže především mohla zabývat rodina a společenství rodiny. Výsledkem desetileté diskuse je skutečnost, že „Skupinové rodinné konference“ (dále FGC) jsou na Novém Zélandu ukotveny v zákoně o dětech a mladistvých z roku 1989. Tento způsob rozhodování je postaven před všechny dosavadní odborné přístupy při řešení problémových situací v rodinách. RK jsou oprávněny dojít k rozhodnutím a plánům, týkajících se dětí (Doolan, 2009).

Nizozemsko:

V Nizozemsku bylo zavedení rodinných konferencí inspirováno vývojem a pozitivními výsledky v péči o mládež na Novém Zélandu. Odborníci, především z oboru péče o mládež, se vyjadřovali ke shromažďovaným dokumentům a rozhodli se tento model zavést do praxe. Byly vytvořeny pilotní projekty, které čerpaly ze zkušeností Nového Zélandu, Velké Británie a USA. Samotnému uskutečnění RK předcházelo vytvoření koncepce, a školení odborníků. První RK byla uspořádána v roce 2001. V roce 2002 byla pro pořádání rodinných konferencí založena nizozemská Centrála Eigen Kracht, v překladu „vlastní silou“. Centrála směřovala své úsilí také k rozvoji a zavádění tzv. restorativních konferencí. Konference začaly pořádat také v řadě dalších oborů, například v sociální péči, vzdělávání a zdravotní péči (Horst et al. 2010).

Česká republika:

Jirásek et al.(2015) uvádí, že několik prvních setkání se znaky rodinné konference u nás realizoval Rozum a cit, z.s. V roce 2013 začala RK v naší republice uvádět do praxe nezisková organizace Amalthea. K dalšímu rozvoji a tím i realizaci pilotního projektu došlo v souvislosti s projektem MPSV „Systémová podpora procesů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny“. V rámci projektu byla zpracována národní strategie ochrany práv dětí „Právo na dětství“, která byla schválena vládou ČR v roce 2012. Cílem této strategie je vytvoření takového systému, který zajistí důslednou ochranu všech práv každého dítěte a naplňování jeho potřeb, systém podporující zvyšování kvality života dětí a rodin, eliminující diskriminaci a nerovný přístup vůči dětem a podporující všestranný rozvoj dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí, případně v náhradním rodinném prostředí, to vše za participace dítěte na rozhodovacích procesech, které se ho bezprostředně dotýkají“ (MPSV 2013).

Pilotní projekt byl realizován na základě zkušeností pracovníků nizozemské centrály Eigen Kracht. V úvodu probíhaly semináře o tématu rodinných konferencí, zaměřených na pracovníky OSPOD, zástupce krajů a odbornou veřejnost. Na základě konkrétního zájmu účastníků bylo proškoleny holandskými lektory 50 sociálních pracovníků z OSPOD, 57 koordinátorů a 7 administrátorů. Následně byla pracovníkům OSPOD nabídnuta možnost realizace RK. Do projektu se zapojilo osm krajů, bylo poptáno 50 rodinných konferencí. Výstupem pilotního projektu jsou materiály, využitelné pro rozvoj další praxe RK. Jedná se o metodiky pro jednotlivé aktéry RK: pro administrátory, koordinátory, zadavatele, dále

informační materiály pro rodiny a zadavatele, publikace „Příběhy rodinných konferencí“ a další. Proběhly následné semináře pro administrátory, koordinátory a pracovníky OSPOD jako zadavatele (Jirásek et al. 2015). V současné době mohou neziskové organizace v rámci dotačního řízení MPSV v programu „Rodina“ žádat o dotace na realizaci RK.

SHRNUTÍ:

Zavedení FGC na Novém Zélandu bylo důsledkem pro domorodé obyvatele nepřijatelného systému v oblasti péče o děti. Systém, který byl v podstatě vytvořen pro jinou kulturu, nemohl fungovat. Bylo třeba vrátit rodinám možnost a zodpovědnost rozhodovat o svých záležitostech. Nápravu tohoto stavu bylo možné uskutečnit jen s podporou legislativy, zákon vstoupil v platnost v roce 1989.

V Nizozemsku fungující systém péče o mládež sice nikdo nezpochybňoval, ale odborníci nahlédli, že by bylo možné ho zavedením RK ještě zlepšit. V Nizozemí je přístup rodinných konferencí zaváděn zhruba od roku 1999.

V České republice procházel transformací celý systém péče o ohrožené děti a rodiny. Jako jeden z vhodných nástrojů ke zlepšení funkce rodin byl zvolen pokus o zavedení přístupu RK. V letech 2014-2014 proběhl první pilotní projekt MPSV.

V každé z uvedených zemí byl důvod k zavedení RK jiný. Stejně tak aktéři se liší: Vláda na Novém Zélandu, nevládní organizace v Nizozemí, ministerstvo v České republice.

Téma 2:

Jak se přístup RK odráží v legislativě dané země?

Nový Zéland

FCG jsou na Novém Zélandu ukotveny v Zákoně o dobrých životních podmínkách dětí a mládeže z roku 1989. Jsou definovány jako „Skupinové rodinné konference“. Tento způsob rozhodování je postaven před všechny dosavadní odborné přístupy při řešení problémových situací v rodinách. FCG jsou oprávněny dojít k rozhodnutím a plánům, týkajících se dětí. Zákon ukládá koordinátorovi péče a ochrany svolat FCG v okamžiku, kdy se dozví od nadřízeného orgánu, že dítě nebo mladá osoba potřebuje péči nebo ochranu. K zapojení soudů do řešení situace ohroženého dítěte dojde v případě, kdy FCG není schopná vytvořit svůj plán k řešení problémové situace. Zákon byl na základě závěrečného doporučení o zlepšení

konference skupiny k zajištění lepších výsledků pro ohrožené děti z roku 2012 v roce 2017 novelizován.

Nizozemsko

Výsledky Eigen Kracht konferencí (dále EKc) se promítly do zákona o mládeži, kde je ukotven termín „plán rodiny“ a zákona o sociální podpoře, jako „osobní plán“. Uvádí se zde, že občané mají právo vytvářet své vlastní plány s lidmi, kteří patří do okruhu jejich blízkých. (Eigen Kracht Centrale, 2017a) V oblasti péče o mládež se konkrétně jedná o ustanovení Zákona o pravidlech obecné odpovědnosti za prevenci, podporu, pomoc a péči o mladé lidi a rodiče v případě problémů ve vývoji a rodičovství, psychologickými problémy a poruchami (zákon o mládeži).

Je odpovědností obecní politiky, zaměřovat se na sestavování a realizaci plánů rodinných skupin a poskytování pomoci na základě plánů skupin pro rodiny. Dále zákon ukládá poskytovateli péče o mládež nebo certifikované instituci v případě včasné identifikace problémů ve vývoji a rodičovství, psychickými problémy a poruchami, jako první možnost nabídnout příležitost k vypracování plánu rodinné skupiny.

Česká republika:

Za oporu v zákoně pro využití přístupu rodinných konferencí je v metodikách RK uveden zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně -právní ochraně dětí, ve znění zákona č. 401/2012 Sb. kde je vymezen individuální plán ochrany dítěte jako „*strukturovaný proces na případu klienta, který slouží zejména k vymezení příčin ohrožení dítěte, ke stanovení opatření na jeho ochranu, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a přijetí opatření na posílení funkcí rodiny*“ dle metodiky MPSV (2015) způsoby zpracování IPOD mohou být různé - od naplánování kroků výhradně samotným pracovníkem OSPOD v případě nespolupracujícího klienta, přes plán, na kterém se podílí děti, až po variantu, kdy pracovník přenechá vytvoření plánu na rodině (Martínková, 2015 b)

SHRNUTÍ:

Na Novém Zélandu zavedení FCG začíná s platností zákona, FCG je dána přednost před soudním procesem a je právem rodiny.

V Nizozemsku se EKc podařilo ukotvit do zákona o mládeži po 14ti letech od realizace první EKc.

V České republice jsme zatím hledali a našli oporu v již existujícím zákoně č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Téma 3:

Jaké jsou výsledky implementace?

Nový Zéland

Ze zprávy, publikované 7.8.1999 na konferenci „Budování silných partnerství pro obnovovací postupy“ v Burlingtonu Mikem Doolanem vyplývá, že po desetileté praxi aplikace zákona, kde je ukotven oddíl o rodinných konferencích

- Došlo k výraznému snížení počtu dětí a mladistvých v institucích z důvodu jejich protiprávního jednání
- Došlo k výraznému snížení počtu soudních procesů
- Oběti byly zapojeny do klíčových procesů, vedoucích k dosažení spravedlnosti
- Rodinné skupiny převzaly primární odpovědnost za své děti a mladé lidi oproti odpovědnosti spočívající na státu
- Nesnížila se míra trestných činů mladistvých v poměru k celkové zločinnosti i přes pokles soudních procesů

Dále citoval slova prvního soudce hlavního soudního dvora Micka Browna, který uvedl, že „*díky účasti rodiny a širší rodiny se projevuje síla vzájemných závislostí a vazeb, která vyvolává osobní závazek vůči ostatním v rámci komunity, která je zainteresována. Tyto vazby nejsou vnímány jako izolované, ale jako záležitosti hluboké skupinové sounáležitosti. Je absurdní očekávat, že díky zákonu se náhle všechny rodiny stanou tvůrci zralých rozhodnutí. Co mne ale udivuje, jak často rodinné skupiny dosahují tvůrčích a konstruktivních výsledků.*“

Dle výzkumů Agentury sociální politiky na Novém Zélandu vyplynulo, že díky rodinným konferencím více než třetina mladých lidí nebyla vůbec odsouzena a 14% bylo odsouzeno pouze jednou.

Mike Doolan je dále přesvědčen

- Že se potvrdila nutnost, aby proces RK byl podpořen v legislativě. Pokud by podpořen zákonem nebyl, mohl by být ovlivňován měnícími se názory tvůrců politik a stal by se jen svým slabým stínem. Otázky soukromí a důvěrnosti by se staly překážkou, která sabotuje úsilí sociálního pracovníka – pokud se právní předpisy nezabývají právem zapojit rodinnou skupinu
- Síla a úspěch RK závisí do značné míry na kvalitě, zkušenostech a dovednostech a hodnotách koordinátora. Je tedy nutné podporovat koordinátory, aby vykonávali svou práci dobře, nestranně a se zaměřením na to, že jsou strážci zásad zákona
- Péče a ochrana a otázky spravedlnosti mládeže jsou příliš odděleny. Proto již byly podniknuty kroky ke komplexnějšímu řešení všech aspektů chování mládeže
- Důležitým cílem je mít dobře vyškolené pracovníky se znalostí využívat ověřené nástroje na podporu klinického úsudku a výsledků měření na makro i mikro úrovni (Doolan, 1999)

Pakura (2005), hlavní sociální pracovník oddělení pro děti, mládež a rodinu o výsledcích FGC po 14ti letech jako výrazné a smysluplné výsledky uvádí:

- Britská koruna uznala, že existuje více než jeden pohled na svět, whakapapa (základní princip kultury Maorů) je základ k identitě domorodých obyvatel Nového Zélandu
- Méně dětí žije mimo péči rozšířené sítě rodiny
- Do formálního systému trestního soudnictví vstupuje méně mladých lidí s potenciálem ke zvýšení trestné činnosti
- Pokleslo procento maorských dětí, pro které byla uspořádána FGC v rámci mládežnické spravedlnosti ze 41% v roce 1993 na 37% v roce 2002
- Rodinná rozhodnutí jsou praktická, rentabilní a respektují kulturní normu Maorů a tichomořských národů

Úřad hlavního sociálního pracovníka provedl revizi FGC v roce 2012. FCG byly identifikovány jako klíčový rozhodovací proces pro děti, mládež a jejich rodiny. Revize zdůraznila potřebu lepší přípravy účastníků na FCG, důležitost spolupráce mezi úřady a sociálními pracovníky a Maorskými rodinami potřebu přizpůsobit FCG tak, aby lépe vyhovovaly potřebám účastníků. (Ministry of Social Development 2012)

Tisková zpráva centrály Eigen Kracht z května 2015

- Zdůrazňuje důležitost pozice nezávislého koordinátora, který nepatří k rozhodovací ani asistenční agentuře. Pro průběh rozhodovacího procesu je nezbytné dodržet rovnost účastníků
- Eigen Kraft Konference podporují sociální soudržnost. Jedné EKc se účastní v průměru 12 lidí. Tito lidé přináší své znalosti a spolupracují na tom, aby se podařilo nalézt řešení problému. Děti a mládež si uvědomují skutečnost, že rodina a její blízcí se podílí na řešení. Sociální úroveň soudržnosti se po konferenci stabilizuje a po 9ti měsících je stále viditelná. Sociální soudržnost podporuje dobré podmínky pro život dětí.
- Realizace plánů vytvořených během EKc vedou ke zlepšení situace dítěte. Nárůst nových problémů se zastavuje. Tam, kde se řeší umístění dítěte mimo rodinu, děti jsou odebrány na kratší dobu a častěji skončí v síti rodiny
- Děti s mírným mentálním postižením se po EKc vyvíjejí výrazně lépe, než děti, pro které se EKc neuskutečnila. Lépe vychází se svojí rodinou a prostředím
- Dochází k aktivaci rodiny. Rodiny a známí se nejen účastní konference, ale také jim nabízejí aktivní pomoc a podporu. Z 80% jsou jmenováni jako důležité zdroje při uskutečňování plánů. Následný výzkum ukazuje, že většina nabízené podpory je doopravdy uskutečněna
- Snížil se počet dětí v péči státu o 60%, počet umístění dětí a soudních opatření je také výrazně snížen. Snižují se náklady na zdravotní péči. Důvodem je to, že délka doby umístění dětí mimo rodinu do péče státu se zkracuje tam, kde byla realizována EKc
- Na základě výzkumů je předpoklad, že EKc jsou nákladově efektivní. Poukazuje na to pět studií: z výzkumu v Amsterdamu vyplývá, že 41% rodin ze 100, které byly účastníky výzkumu, vypracovalo plán, ve kterém nepotřebují profesionální služby. V Overijsselu vyplynulo, že pomoc rodinné sítě využilo oproti profesionální péči 83% případů. Ve 22 z 24 případů, kde hrozil zásah vlády, vytvořil kruh rodiny bezpečný plán. (Eigen Kracht, 2017b)

Česká republika:

Z dostupného zdroje, kterým je Evaluační analýza pilotního projektu RK, vyplývá, že v rámci pilotního projektu MPSV bylo navrženo celkem 50 případů pro RK. Z toho 17 RK bylo uskutečněno, 22 zastaveno během přípravy a 11 nebylo dokončeno před začátkem evaluace. Sociální pracovníci OSPOD uvedli jako přínosy RK aktivizaci rodin, rozšíření sociální sítě rodin a posílení odpovědnosti při řešení situace v rodině. Dlouhodobé dopady RK nebylo možné hodnotit vzhledem ke krátkému časovému období trvání projektu (Jirásek et al., 2015).

SHRNUTÍ:

Zpráva, interpretovaná po 10 letech od zavedení FGC na Novém Zélandu potvrzuje správnost směřování zavedeného systému péče o děti a mládež. Dokladuje, že zákon ustavující přednostní využití FGC při řešení problémů v rodinách, vyhovuje tradičnímu systému rodin a využívá jejich potenciál. Zvědomuje možná úskalí, ke kterým by mohlo dojít, pokud by FGC nebyly propojeny s legislativou. Zároveň nahlíží nutnost komplexnějšího řešení otázek chování mládeže. Poukazuje na potřebu kvalitního personálního zajištění při pořádání FGC, zejména důležitou úlohu koordinátorů. Zpráva po 14-ti letech konstatuje, že výsledky FGC přinesly změnu v postoji vlády, úbytek dětí umístěných mimo rodinou síť, snížení trestné činnosti mládeže a vynikající funkčnost FGC pro národy, žijící v zemi. Po 23 letech je systém FGC hodnocen jako klíčový pro rodiny, je vyjádřena nutnost lepší přípravy účastníků a zkvalitnění spolupráce úřadů, sociálních pracovníků a rodin.

V Nizozemí jsou po 14 letech od zavedení přístupu EKc zaznamenány přínosy v sociální soudržnosti rodiny, zlepšení situace dětí a zastavení nárůstu nových problémů, aktivace rodiny, snížení nákladů na zdravotní a profesionální služby. Také v Nizozemí je zdůrazněna role koordinátora jako klíčová pro kvalitu EKc.

V České republice v rámci pilotního projektu proběhlo pouze 17 konferencí, též vzhledem ke krátkému časovému období nebylo možné hodnotit dlouhodobý dopad RK. Přesto bylo možné si povšimnout, že došlo k aktivizaci rodin, rozšíření jejich sociální sítě a posílení odpovědnosti.

Téma 4:

V jakých oblastech je přístupu RK využíváno?

Nový Zéland

Rodinné konference mají být dle Zákona o dobrých životních podmínkách dětí a mládeže z roku 1989 svolány v případech, kdy dítě nebo mladá osoba potřebuje péči nebo ochranu.

Jedná se o situace, kdy dítě nebo mladá osoba:

- by mohla být poškozena (fyzicky, emocionálně nebo sexuálně), špatně léčena, zneužita
- její vývoj, nebo fyzická, duševní, nebo emoční pohoda je nebo může být narušena, zanedbávána a že poškození nebo zanedbávání je nebo může být vážné
- existují závažné rozkoly mezi dítětem nebo mladým člověkem a rodiči nebo opatrovníky nebo jinými osobami, které se o něj starají, do té míry, že jeho fyzická nebo psychická nebo duševní pohoda je vážně narušena
- Jeho rodiče nebo opatrovníci nebo osoby, které se o něj starají nejsou schopné nebo ochotné se o něj starat nebo pravděpodobně poškozují jeho tělesné, duševní nebo emocionální blaho

Pouze v případě, že dítě ve věku 10 až 14 let se dopustilo trestného činu nebo trestných činů, jejichž počet, povaha nebo velikost je taková, že vyvolává vážné obavy o jeho péči, může odpovědný orgán předat tuto záležitost přímo donucovacímu orgánu (policie, soud)

Pakura (2005) uvádí, že „neexistuje žádný problém, žádný rodinný problém a žádný typ rodiny, který by měl být vyloučen z procesu.“

Nizozemsko

Eigen Kracht (2017a) nabízí realizaci rodinných konferencí pro seniory, mladé lidi, rodiny, žáky, vážně a chronicky nemocné, bezdomovce, při problémech ve škole, pro osoby s duševními problémy, osoby s duševním nebo tělesným postižením, a pachatelům a obětí trestného činu, jak pro jednotlivce, tak pro skupiny.

V oblasti zákona o mládeži se rodinné konference nenabízejí pouze v případě, že jsou rodiče zbaveni rodičovských práv nebo odpovědnosti.

Horst (2010) uvádí, že se jedná o nástroj použitelný v jakékoli fázi práce s rodinou či dítětem. Nedoporučuje konferenci, kde by hlavním problémem byl stalking, neboť pronásledující osoba nebude dodržovat uzavřené dohody a nelze s ní rozumně argumentovat.

Česká republika

Jirásek (2015) uvádí, že RK by měly být využívány pro řešení krizové situace v rodinách v počátečním stadiu problémů. Zároveň je v dokumentu doporučeno, aby zadavateli RK byly i jiné organizace, které pracují s rodinami – NNO poskytující služby pro rodiny, školy a další, nikoli pouze OSPOD, který byl zapojen do pilotního projektu.

Dále doporučuje konkrétní situace využitelné pro RK:

- Když se rodina ocitne v rizikové situaci, ohrožující bezpečnost, zdraví a vývoj dítěte
- Když je nutné přijmout zásadní rozhodnutí v životě dítěte
- Při výchovných a školních potížích dětí
- Když dítě přichází do nového prostředí
- Když je dítě dlouhodobě mimo rodinu a je třeba vyhodnocovat podmínky umístění a hledat další možné řešení
- U obtížných a nezdařených forem NRP

Vyjmenovává identifikované situace, kdy užití RK není vhodné:

- Když klient či zákonný zástupce nesouhlasí, odmítá spolupracovat, nebo je agresivní
- Když by účast klienta nebo jeho zákonného zástupce mohla ohrozit jeho zdravotní stav
- U zvláště komplikovaných případů, kdy problém klienta je řešen na různých úrovních, pomoc přichází z různých zdrojů, každý řeší problém ze svého úhlu pohledu bez možnosti vzájemně komunikovat

SHRNUTÍ:

Na Novém Zélandu i v Nizozemsku jsou rodinné konference využívány i při řešení složitých situací. V Nizozemsku je posilující dopad EKc na rodinnou síť využíván i pro další cílové skupiny. V České republice je doporučení využívat RK pro složité situace v jejich počátečním stadiu.

Téma 5:

Jaké jsou v daných zemích plány a vize pro budoucnost RK?

Nový Zéland

Pakura (2005) odhaluje problémy, související s ekonomickou reformou země v 90tých letech. Nutné změny v implementaci shrnuje následovně:

- Je třeba zajistit finanční prostředky pro svolávání FGC. Dobré plány vznikají v případech, kdy se FGC účastní velký počet rodinných příslušníků. Přitom rodiny, pro které jsou většinou FGC pořádány jsou chudé nebo mají nízké příjmy. Lze očekávat, že úroveň návštěvnosti FGC bude záviset na dostupnosti zdrojů pro podporu rodin při cestování či potřebě vzít si pracovní volno i na několik dnů
- Zachovat a zvýšit objem prostředků, které jsou potřeba na realizaci plánů, vytvořených na FGC
- Zaměřit se na budování kapacity, neboť tomu nebyla věnována dostatečná pozornost. Bylo třeba reagovat na zvyšující se znalost problémů v komunitách.
- Je třeba dobře koordinovat spolupráci koordinátorů a sociálních pracovníků, neboť mají stejně důležité postavení v zákonném procesu
- Je třeba zajistit dostatečný počet koordinátorů a zapojit je více do systému. Ti, kteří mají zkušenosti s realizací RK, mohou své zkušenosti předávat. Získávají také znalosti z RK o tom, jaké druhy služeb existují nebo jsou zapotřebí v místních komunitách. Měli by mít tedy kapacitu i na to, tyto zkušenosti předávat

Z revize Úřadu hlavního sociálního pracovníka z roku 2012 vyplývá potřeba lepší přípravy účastníků na FCG, důležitost spolupráce mezi úřady a potřebu přizpůsobit FCG tak, aby lépe vyhovovaly potřebám účastníků a partnerství mezi sociálními pracovníky a Maorskými rodinami. Od zveřejnění této revize již bylo dosaženo pokroku. Probíhá pracovní program pro oživení procesu FGC, Orgán pro Děti, mládež a rodinu vypracoval nové pokyny pro všechny zaměstnance, pro zajištění kvality FGC. Bylo jmenováno 12 kaiwhakatara (povzbuzující mistři FGC) na podporu provádění praktických norem a posílení kvality praxe v různých lokalitách. Probíhá práce na posílení spolupráce mezi agenturami a existuje skutečné uznání a ochota ve všech agenturách zlepšit proces FGC (Ministry of Social Development 2012).

Nizozemsko

Pagée (2014) uvádí, že Rodinná skupinová konference je nástrojem, který připomíná občanům jejich zodpovědnost za věci veřejné, kolektivní služby a vztah mezi státem a občanem. Domnívá se, že využívání vlastních práv je sociální učení. Rodinné konference považuje za základ demokratického občanství. *„V tomto smyslu se nyní nezabýváme negací profesionalizace, ale její obnovou, svěřením moci rodinám a sociálním okruhům, předání moci občanům. V současné praxi to znamená uspořádání zázemí tak, aby byla moc co nejlépe využívána, ať už v rodinách, ve školách, v sousedství. Účinky budou mít určité vliv na aktuální strukturu sociálních, vzdělávacích a právních služeb. Co je příkladem? Rodinné skupinové konference jasně prokázaly například to, že sociálně delimitované struktury institucí stojí v cestě dobrému využití schopností občanů.“* (Pagée 2014) To, že jsou rodinné konference úspěšné a šetří peníze z financování dalších služeb považuje v tuto chvíli za prokázané a za důvod, proč změnit kurz: Vidí jako budoucí úkol mobilizovat u lidí schopnost spolehnout se jeden na druhého. Centrála Eigen Kracht chce nejen dále nabízet a poskytovat rodinné konference, šířit své zkušenosti, ale chce také vytvořit ještě efektivnější způsob pomoci na úrovni samosprávy. Cílem je vytvořit nový vztah mezi vládou a občany.

Česká republika

Jirásek et al. (2015) hovoří o tom, že mnoho problémů s implementací souvisí s nízkou informovaností o RK. Jedná se o nízkou informovanost rodin, ale i potenciálních zadavatelů. Analýza hovoří o potřebě podpory informovanosti odborné veřejnosti i mezi laiky. RK nejsou v ČR ukotveny metodicky. Existuje množství příkladů dobré praxe i motivovaných pracovníků OSPOD, které lze využít pro celkové zlepšení přístupu k rodinným konferencím. Zavádění přístupu RK při řešení problému se může stát i v ČR jednou z cest k využití potenciálu široké rodiny při řešení situace dítěte.

SHRNUTÍ:

Na Novém Zélandu již po 14ti letech realizace FGC odhalili nutnost zajistit dostatek prostředků pro jejich pořádání a realizaci vzniklých plánů. Je třeba vzít v potaz, že FGC odhalují i další problémy v komunitách. Z toho plyne i nutnost dobré komunikace mezi koordinátory a sociálními pracovníky, dobré personální a kapacitní zajištění. Hovoří se též o vhodnosti využívat zkušeností a znalostí, které pracovníci získali v praxi. Na Novém Zélandu

pracují na zlepšení přípravy rodin na FGC, posílení kvality praxe, a zlepšení spolupráce mezi agenturami.

Vizi realizátorů EKc v Nizozemsku je prostřednictvím předání zodpovědnosti občanům za využívání vlastních práv posílit občanskou společnost a vytvořit nový vztah mezi vládou a občany.

V České republice je rozvoj přístupu RK otázkou dobré informovanosti rodin i zadavatelů, metodické ukotvení a využití potenciálu motivovaných pracovníků. Prostřednictvím RK pak bude možné využít potenciál rodiny a její sítě k řešení problematických situací dítěte.

7.2. Analýza rozhovorů s rodinami o způsobu řešení obtížných situací

Ve druhé výzkumné části jsem provedla sondu ke zjištění, jak rodiny řeší obtížné situace. Vzhledem k tomu, že z romské tradice vychází větší provázanost v rámci rodu i komunity, zajímalo mne, zda při řešení problémů v romských rodinách bude zapojena širší rodinná síť, zda způsob řešení problémů a postoj k zásahu zvenčí bude odlišný od rodin neromských. Se čtyřmi romskými a čtyřmi neromskými rodinami jsem provedla rozhovor, jehož osnova byla následující:

- Způsob řešení konkrétní problémové situace
- Okruh osob, které jsou přizvány k řešení obtížných situací
 - o Proč jsou přizvány
 - o Osoby, které přizvány nejsou
- Názor na řešení problému zásahem nebo návrhem odborné instituce versus vlastními silami

R1 – neromská rodina

Rodina řešila problém s péčí o nemocnou babičku a problém se školním prospěchem dcery.

V prvním případě se na řešení problému podílel syn, dcera a tři vnučky. Rodina se sešla a diskutovala o postupu, mezi jednotlivé členy byly rozděleny úkoly: zajištění pobytu a převozu babičky, péče a návštěv v době hospitalizace. Následně řešili její pobyt po ukončení léčby, na který nakonec z důvodu úmrtí nenastoupila.

Druhým problémem byl školní prospěch dcery respondentky. Zde se respondentka ujala role koordinátorky a zajistila doučování. Na průběžné přípravě dítěte se podíleli i matka respondentky a jejího manžela. Pokud by bylo třeba, matka by přizvala i svoji neteř, která studuje VŠ. Matka by v případě větších problémů oslovila i NNO, jejíž služby v minulosti využila a má k ní důvěru. Úskalí respondentka spatřovala v účasti svého otce, který má na výchovu jiný pohled díky svým životním zkušenostem. V případě řešení prvního problému byl naopak důležitým aktérem.

V tomto případě je rodina zvyklá řešit své problémy bez pomoci institucí, schází se, její členové ví o problémech, které se zde vyskytnou a vzájemně se podporují. Nenapadlo je, že by měli někoho zvenčí žádat o radu či pomoc. Nechtěli by problémy nechat zajít tak daleko, aby to bylo nutné.

R2 – neromská rodina

Ve druhé rodině je ohrožující situací těžká nemoc respondentky. Osoby, které jsou zapojeny do řešení situace, jsou manžel respondentky, synové a matka respondentky. V případě potřeby se podílí také přátelé respondentky. Úkolem této sítě rodiny je zajistit péči o domácnost a o respondentku v době, kdy se ona nemůže starat z důvodu nemoci.

Rodina se nesešla za účelem vytvoření plánu, ale respondentka a její manžel vše zkoordinovali a zaúkolovali jednotlivé členy dle potřeby. Kdyby bylo nutné, mohli by se ještě obrátit na bratra respondentky a rodiče jejího manžela. Je zde však úskalí, neboť rodiče manžela jsou skeptičtí a vytvářejí kolem sebe negativní atmosféru. Mají organizační schopnosti a jsou chytrí, takže si respondentka dovede představit, že by se ujali praktických úkolů. Členem, který se aktivně nezapojil, je otec respondentky, který se těžko se situací vyrovnává. Akceptuje však, když matka respondentky, tedy jeho manželka, odjíždí mimo domov.

Nutnost řešení této situace posílila vztahy zejména mezi respondentkou a její matkou, mezi respondentkou a syny.

O intervenci zvenčí neuvažovali, raději vše zajistí pomocí rodiny a blízkých.

R3 neromská rodina

V této rodině došlo k onemocnění prostředního ze tří dětí. Druhým problémem, se kterým se museli v poslední době vypořádat, byla nesoběstačnost praroditelky respondentky.

V případě potřeby se respondenti obrací na sestru respondentky, která je svobodná a bezdětná a je vždy ochotná jim pomoci. Dále do podpůrného kruhu patří rodiče respondentky, neboť jsou ochotni pomoci takovým způsobem, o jaký jsou požádáni. V případech potřeby se rodina neschází, ale respondenti koordinují pomoc.

V případě nemoci syna se zpočátku každý sám za sebe musel vyrovnat s nastalými problémy. Respondentka trávila se synem čas v nemocnici a veškerou péči o další děti a o domácnost převzal respondent. Po určité době zapojili respondenti do péče i sestru a rodiče respondentky.

V případě nemocné prarady zajišťovala péči respondentka spolu se sousedkou prarady.

Respondenti jsou dokonce těmi, u koho ostatní členové širší rodiny vyhledávají pomoc. Pro podporu by se dále mohli obrátit na kmotry dětí a věří také podpoře svých přátel, kterých mají dost. Ještě mohou oslovit sestru respondenta a jejího bývalého manžela, ale ti jsou dost zaneprázdněni. Úskalí spatřují v podpoře ze strany rodičů respondenta, neboť jeho matka je organizátorka, vše řídí a řeší podle svého.

Obě uvedené situace byly finančně náročné, takže jsou rádi, že to zvládli. Uvádí, že bylo důležité všem členům rodiny vysvětlit, aby se k nemocnému synovi chovali běžným způsobem a nelitovali ho.

V žádném případě by si nepřáli, aby situaci řešil někdo zvenčí, musel by to být opravdu vážný problém, který by nezvládli v rámci rodiny.

R4 – neromská rodina

Rodina řešila problém závislosti respondentova bratra na alkoholu. K řešení situace respondenta přizval jeho otec, dále se setkání účastnila matka, manželka respondenta a závislý bratr. Na setkání rodiny se dohodli, kdo zajistí bratrovi pobyt a dopravu do léčebny, kdo s ním bude po dobu léčby v kontaktu. Dále bylo nutné řešit dluhy, manželka respondenta nabídla kontakt na dluhovou poradnu a jeho matka se ujala pomoci při řešení dluhů.

Bratr respondenta je ženatý a má děti. K řešení situace by tedy bylo možné přizvat také jeho manželku a manželčini rodiče. Problém byl však v tom, že v té době byli ve velkém konfliktu s celou bratrovou rodinou, neboť jí vyčítali bratrovu závislost. Mladou rodinu podpořili tím, že zajistili matce s dětmi podporu po dobu léčení otce.

Do řešení problému byl zapojen OSPOD, neboť se bratr respondenta a jeho žena rozváděli. Nakonec se před konáním soudu dohodli na řešení situace s pomocí rodičů obou manželů. Z řešení problémů zásahem zvenčí se obávají z důvodu následné špatné pověsti rodiny.

R5 – romská rodina

Respondentka uvedla, že všechny problémy řeší sama. V průběhu rozhovoru však bylo zjištěno, že s některými problémy jí pomáhali blízcí i instituce.

Když měla dluh na elektrice, svolala rodinu, sešli se: její přítel, ona a dva synové a dohodli se, kdo jakým dílem přispěje. Jeden ze synů si uvědomuje svoji zodpovědnost a je schopen řešit problém v rámci rodiny.

V minulosti si respondentka musela zajistit bydlení, když po dovršení zletilosti odcházela z dětského domova. V té době řešila velkým dílem věci sama, ale měla též kolem sebe okruh přátel, kteří jí pomáhali. Okruh podpory se potom vytvořil, kolem jejího přítele a jeho rodiny. Přítel jí však podvedl a pak se na ní dopouštěl násilí. V té době jí pomohli přátelé z tohoto okruhu. Když se situace opakovala, respondentka se pokusila o sebevraždu, v té době jí pomohla její matka. Potom již se o všechno starala sama a ke svojí podpoře by si už nikoho nepřizvala, jenom matku, přestože vyrůstala v dětském domově. I to má však svoje úskalí, protože matka je nemocná.

Respondentka řešila problémy s nedocházkou dětí do školy a v té době v rodině zasahoval OSPOD. Pracovnice ODPOD měla důvěru klientky a nabídla jí pomoc. Potom rodině navrhla využít SASRD. Pracovnice této služby respondentce hodně pomohla a respondentka by si tuto pracovníci přizvala, pokud by potřebovala řešit další problém. Možná by se obrátila na přítele, ale spíše je na všechno sama. Respondentka se nebrání pomoci zvenčí, spolupráci s OSPOD ani se sociálně-aktivizačními službami pro rodiny s dětmi

R6 – romská rodina

Respondenti se v průběhu společného života museli vyrovnávat s několika složitějšími situacemi. Oni jsou však ti, na které se ostatní obrací o pomoc, když něco potřebují.

Řešili například situaci, kdy sestra respondentky neměla dostatek potravin. Zaktivizovali rodinu tak, aby se k sestře potraviny včas dostaly. Bylo to telefonicky, nescházeli se kvůli tomu. Matka respondenta neměla kde bydlet, opět se dohodli v rodině a matce poskytli bydlení u nich doma. Když byla respondentka v porodnici, zajisti péči otec respondentky a jejich kamarádi, aby mohl být respondent u porodu.

Pokud mají v rodině problém, osoby, které by požádali o pomoc, jsou sestra a otec respondentky a matka respondenta. Když oni sami neměli kde bydlet, pomohla jim právě matka respondenta.

Celá rodina se schází jen když je pohřeb, celou rodinu svolá nejbližší příbuzný zemřelého, vše zařídí a pak se společně sejdou, řeší, kdo se jak bude podílet na pohřbu a celá rodina „vartuje“ u zesnulého – povídají si o něm a jeho životě.

Do řešení problémů se nezapojuje matka respondentky, která si žije vlastní život, bratr respondentky, který je spíše využívá, otec a otčím respondenta, se kterými se nestýkají.

Pomoc zvenčí by nechtěli, nechtějí cizím lidem vyprávět o svých problémech a je jim trapné přijmout i nabídnutou pomoc. Nevyužili by ani nabídku, kdyby jim měl někdo svolat RK, pokud potřebují, sejdou se sami.

R7 – romská rodina

Respondentka vyprávěla o tom, jak složité situace řešili Romové na Slovensku. Celou komunitu řídil Vajda, všichni chodili na radu k němu. Pokud se jednalo o závažnější problém, tak se radil s radou starších. Když například byly problémy s dětmi, manželé mezi sebou měli spory, nebo se hádaly dva rody, Vajda nejprve všechny obešel a vyslechl, potom všechny svolal na jedno místo. Založili oheň, nejprve se zpívalo, aby se nastolila klidná atmosféra a lidé se nehádali a neprali. Nikdy nebylo jasné, jak setkání dopadne. Někdy opravdu došlo k hádce nebo ke rvačce. Bylo úkolem Vajdy situaci uklidnit, stabilizovat, všichni ho respektovali. Také měl vždycky poslední slovo.

Respondentka zažila situaci, kdy v její rodině měli spor teta se strýcem a uvažovali o rozvodu. Její otec byl Vajda. Rodina v té době žila ve vesnici společně s majoritou. Když došlo k rozkolu mezi její tetou a strýcem, teta si nejprve pozvala na poradu svoji matku, sestru, švagrovou a další ženy a probíraly situaci v tomto kruhu. Stejně tak strýc se sešel s ostatními muži. Radili jim a předávali zkušenosti. Potom se sešli všichni dohromady. Teta a strýc si přede všemi řekli, co bylo potřeba. Ostatní mohli do této debaty zasahovat. Většinou se tím vztahy zachránily, teta se strýcem zůstali spolu. Stejně tak celá široká rodina (tety, strýcové, babičky) řešila, když měla být svatba. Všichni se sešli, připravili občerstvení, radili se a plánovali, jak bude svatba vypadat.

Když se bratr respondentky nebo ona sama, chystali na další studium, sešla se celá její rodina – otec, matka a sourozenci – u jednoho stolu a probírali všechny aspekty a možnosti. Svoje přání řekli ti, jichž se rozhodnutí týkalo, potom jejich rodiče. Jednali o vhodnosti výběru a organizačním zajištění. U respondentky bylo nutné se dohodnout, jak se bude do školy dopravovat, z důvodu jejího handicapu.

V současné době žije respondentka v Česku, všechny příbuzné má Slovensku. Uvedla, že ji mrzí, že s ní rodina třeba neřeší její svatbu, ráda by se i podřídila radám ostatních. Důvod vidí také v tom, že si bere cizince, kterého rodina nepřijala. Dále uvedla, že romské rody v současnosti již většinou pohromadě nežijí, tradice se udržuje jen v osadách.

Respondentka zažila situaci, kdy do jejich rodiny docházela pracovnice OSPOD, kvůli dětem, které měla její teta v péči od své sestry. Nebylo jim to příjemné, ale strpěli to. Nepřijala by, pokud by jim někdo nabízel svolání RK, ani pokud by jí měli pomáhat úřady. Raději by situaci řešila tak, jak je zvyklá, v rámci rodiny.

R 8 – romská rodina

V této rodině řeší problémy především matka, tak jak přicházejí. Přestože v jednom malém domku žije 12 osob: ona s manželem, jejich 6 dětí, dítě, přítel a přítelkyně dospělých dětí, sdělili, že se o problémech nijak neradí, ani se kvůli nim neschází. Jejich rodiny žijí daleko.

Když byl například bratr otce nemocný, tak za ním respondentka jezdila do nemocnice. Když chlupci ukončili základní vzdělání, nijak se neradili, co by měli dál dělat, věděli, že musí něčím přispívat do domácnosti. Když byl manžel respondentky zavřený, zase problém vyřešila sama. Občas jí přijela pomoci její matka a švagr, ale nijak o tom nepřemýšleli. Matka koordinuje chod domácnosti, každý ví, jaké má povinnosti.

Nabídli bratrovi respondenta a také matce respondentky možnost u nich bydlet. Vzájemně si pomáhají jako rodina a jsou přesvědčeni, že to u nich funguje jinak, lépe než v neromských rodinách.

S OSPOD nemají žádné zkušenosti a nepotřebují zvenčí pomoc, dávky si zařídí sami. Jsou spokojeni.

SHRNUTÍ

Způsob řešení konkrétní problémové situace:

Oslovené rodiny řešily problémovou situaci několika způsoby:

Rodiny se sešly, situaci projednaly a vytvořily plán. Tímto způsobem situaci řešily 4 rodiny.

Rodiny se nesešly, zástupce rodiny koordinoval řešení problému, rozdělil úkoly mezi členy sítě rodiny. Tímto způsobem řešily situaci také 4 rodiny.

Ve dvou případech však řešila většinu obtížných situací sama matka, neobracela se na nikoho.

V jednom případě by rodina zvažovala využití služby, v jednom případě by rodina využila sociální službu k vyřešení celé situace.

Okruh osob, které jsou, nebo by mohly být přizvány k řešení problému:

Všechny rodiny uvedly, že se obrátily o pomoc na nejbližší příbuzné: rodiče, sourozence, švagry, děti. Dvě rodiny by k řešení problému přizvaly i širší příbuzenstvo: tetu, strýce, neteř. Čtyři rodiny mohou hledat oporu mezi svými přáteli. V jedné rodině byly závažné situace řešeny v rámci komunity.

Důvodem, proč jsou osoby k řešení problému přizvány je to, že k nim má rodina blízký vztah a důvěru. Některé členy by rodiny k řešení problému nepozvaly. Důvodem byla přílišná panovačnost, neochota pomoci, jiný názor, nepříjemné chování. Přesto si dovedly představit, že by v některých případech tito členové mohli pomoci.

Názor na řešení problému zásahem nebo návrhem odborné instituce versus vlastními silami

Sedm rodin by variantu intervence od jiné instituce nezvolilo. Jedna rodina z nich by zvažovala pomoc NNO, jejíž jiné služby využívala.

Jedna rodina by se raději obrátila na OSPOD či sociální službu, než by opravdu závažnou situaci řešila v rámci rodiny. V tomto případě rodina již měla pozitivní zkušenost.

Romské rodiny

O zkušenosti řešit závažné situaci v rámci komunity hovořila pouze jedna respondentka. V současné době žije velmi vzdálena od své rodiny a uvítala by účast rodiny i kdyby se jí návrhy řešení nelíbily.

Propojení s širokou rodinou u ostatních romských rodin nebylo rozdílné od rodin neromských, ani způsob řešení problémů se výrazně nelišil.

V R5 respondentka vyrůstala v dětském domově a poté jí byl oporou okruh známých. Tato respondentka byla připravena v případě obtížné situace přijmout intervenci zvenčí. Není však důvod z toho vyvozovat souvislost s jejím romstvím.

8. Diskuse

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jaký je vývoj, praxe a výhled realizace rodinných konferencí na Novém Zélandu, v Nizozemsku a v České republice. Dílčími cíli bylo zjistit, jaké důvody vedly k zavedení RK v dané zemi, jak se přístup RK odráží v legislativě, jaké jsou výsledky implementace, v jakých oblastech je přístup RK využíváno a jaké jsou v daných zemích plány a vize pro budoucnost RK. Výzkum je doplněn sondou, jejímž cílem je nahlédnout, zda existuje podobnost přístupu RK a přirozeného počínání rodin při řešení obtížných situací a zda se liší v romských a neromských rodinách.

V první části výzkumu využívám kvalitativní metodu výzkum dokumentů, relevantních poskytnout odpověď na zadané otázky. Ve druhé části výzkumu prostřednictvím strukturovaného rozhovoru s pomocí návodu.

Analýzu dokumentů, týkajících se vývoje, praxe a výhledu realizace rodinných konferencí jsem rozdělila do pěti tematických okruhů. Ke každému z témat jsem shromáždila podklady, týkající se každé z uvedených zemí: Nový Zéland, Nizozemsko a Česká republika. Výběr zemí vychází z posloupnosti zavádění RK. Model, zavedený na Novém Zélandu přinesl pozitivní výsledky v oblasti péče o ohrožené děti a mládež. Byl inspirací pro řadu dalších zemí, které začaly systém FGC zavádět i ve svých systémech péče o děti a mládež. Jednou z takových zemí bylo i Nizozemsko. Česká republika se inspirovala nizozemským modelem v souvislosti s probíhající transformací systému péče o ohrožené děti a rodiny.

Nejprve jsem zjišťovala, jaké důvody vedly k zavedení RK a jaký byl výsledek. V každé ze jmenovaných zemí vedl k zavedení RK jiný důvod. Na Novém Zélandu šlo o nutnost řešení negativních dopadů do té doby aplikovaného systému. Systém vycházel z tradice a hodnot Velké Británie a nereagoval na specifika způsobu života domorodých obyvatel – Maorů. Desetiletá diskuse, vyvolaná představiteli domorodých obyvatel, přinesla změnu legislativy, podporující jejich tradiční modely rodinné péče.

Dopady modelu FGC na péči o mládež inspirovalo nizozemské odborníky k vytvoření podmínek pro pilotní ověřování možnosti zavést tento přístup ve své zemi. Výsledky vedly k založení Centrály Eigen Kracht, která jako nezávislá instituce nabízí a realizuje RK (v Nizozemí Eigen Kracht conferentie) v Nizozemsku.

V České republice, jak je výše uvedeno, byl pilotní projekt RK iniciativou MPSV v rámci transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny. Centrála Eigen Kracht byla přizvána k přípravě a uvedení projektu do praxe. Mezi aktivity projektu patřilo i vzdělávání pracovníků OSPOD, budoucích administrátorů a koordinátorů. Poté byly realizovány první RK.

Jak se přístup RK odráží v legislativě dané země, bylo další zkoumané téma. Jak je uvedeno výše, na Novém Zélandu zavedení FGC vychází z legislativy, která bylo k tomuto účelu připravována. Možnosti řešit vyřešit ohrožující situaci v rodině prostřednictvím FGC musí být dána přednost. V Nizozemsku se po 14ti letech od zavedení EKc podařilo také dosáhnout jejich včlenění do zákona o mládeži, kde je stanoveno, že rodině musí být tato možnost nabídnuta. V České republice dává právo řešit situaci, která ohrožuje dítě, prostřednictvím RK Zákon 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, kde je vymezen individuální plán ochrany dítěte jako „*strukturovaný proces na případu klienta, který slouží zejména k vymezení příčin ohrožení dítěte, ke stanovení opatření na jeho ochranu, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a přijetí opatření na posílení funkcí rodiny*“.

Výsledky implementace RK na Novém Zélandu jsem zkoumala ve třech fázích, po deseti, čtrnácti a dvaceti třech letech. V první fázi bylo zjištěno, že předpokládaných dopadů bylo dosaženo - zákon vyhovuje tradičnímu systému rodin. Došlo ke zlepšení situace ohrožených dětí a mládeže. V dalším období bylo konstatováno, že se změnil postoj vlády. V posledním dokumentu je systém FGC hodnocen jako klíčový pro rodiny.

V Nizozemsku jsou zaznamenány přínosy v sociální soudržnosti rodiny, zlepšení situace dětí a zastavení nárůstu nových problémů, aktivace rodiny, snížení nákladů na zdravotní a profesionální služby.

V České republice pracovníci OSPOD po 17 uskutečněných konferencích všímají, že došlo k aktivizaci rodin, rozšíření jejich sociální sítě a posílení odpovědnosti.

Následně jsem zjišťovala, v jakých oblastech je přístupu RK využíváno. Domnívám se, že tvrzení novozélandských odborníků, že prostřednictvím FCG lze řešit všechny problémy ve všech typech rodin, vychází z jejich dlouholeté praxe. Stejně tak je množství praktických zkušeností využíváno v Nizozemí, kde jsou EKc realizovány nejen pro řešení problémů dětí a mládeže, ale i pro další cílové skupiny, kterými jsou senioři, vážně nemocní, bezdomoci a další. V České republice máme zatím zkušenost, že RK je vhodná k řešení problému v počátečním stadiu.

Jaké jsou v daných zemích plány a vize pro budoucnost RK? Podkladem pro rozvoj systému FCG na Novém Zélandu je revize, kterou nechal vypracovat Úřad hlavního sociálního pracovníka v roce 2012. Dle mého názoru je z tohoto dokumentu patrné, že díky

dlouhodobé historii FGC již v této zemi řeší propojování spolupráce mezi úřady, partnerství se sociálními pracovníky a Maorskými rodinami, větší přizpůsobování FGC účastníkům, jmenování „povzbuzujících mistrů FGC“.

V Nizozemsku má model převzetí zodpovědnosti za vlastní moc vést k rozvoji občanské společnosti. Lidé společně vytváří plány ke zvládnutí obtížných situací, což podporuje solidaritu. Z pohledu této vize se domnívám, že je to opravdu způsob, jak upevnit vztahy nejen v rodinách, následně v sousedství, obci a společnosti.

V České republice jsme na počátku cesty. Rodiny jsou překvapeny nabídkou takového způsobu řešení problémové situace. Velmi potřebná je informovanost, počínaje rodinami, ale též potenciálními zadavateli, jimiž jsou pracovníci OSPOD, ale i dalších organizací pracujících s rodinami.

Zajímá mne způsob, jakým rodiny řeší obtížné situace. Proto jsem se provedla výzkumnou sondou, která je druhou částí výzkumu.

Původně jsem se domnívala, že model řešení obtížných situací bude totožný s modelem RK. Zejména jsem měla představu, že podobným způsobem řeší své situace fungující rodiny, které mají oporu prarodičů. Výsledky provedené sondy mne překvapily. Zjistila jsem, že některé rodiny se schází ke společnému řešení, ale jiné dávají přednost komunikaci po telefonu či e-mailu. Dále jsem se domnívala, že k řešení problému přizvou zejména prarodiče a sourozence. Avšak některé rodiny záměrně tyto členy o pomoc nežádají, neboť mají obavu z jejich reakce nebo z toho, že jim budou vnucovat svoje řešení.

Pokud se týká romských rodin, překvapilo mne zjištění, že ve dvou ze čtyř dávaly ženy důraz na to, že si vše řídí a zařídí samy. Očekávala jsem spíše, že hlavou rodiny a tom, kdo rozhoduje je v romských rodinách muž. Také jsem se domnívala, že romské rodiny jsou více v kontaktu s širší rodinou. U tří ze čtyř se toto nepotvrdilo. Žijí samostatně, dokonce daleko od dalších příbuzných.

Nepřekvapilo mne, že rodiny dávají přednost řešení situace vlastními silami. Pouze jedna rodina by si přála intervenci zvenčí. Potěšujícím zjištěním bylo, že to bylo díky dobré předchozí zkušenosti se sociálními pracovníky.

Druhá část výzkumu ukázala, že modely řešení obtížných situací jsou v některých rodinách podobné, jako model RK. To znamená, že se rodina sejde, řeší společně problém a vytvoří plán, podle kterého se řídí. Rodinná síť se skládá zejména z nejbližších příbuzných, dále

vzdálenějších příbuzných. Některé rodiny dokáží zapojit i další blízké osoby, jimiž jsou jejich kamarádi a známí. Rodiny se, stejně jako v případě pořádání RK, brání účasti některých členů na řešení problému. Předem předjímají, jak se tito členové zachovají. Dokáží si však představit situace, ve kterých by mohli být pro dobrý výsledek užiteční. Rodiny si uvědomují svoji vnitřní sílu a některé z rodin, které byly zapojeny do sondy, vyhledávají druzí s žádostí o pomoc.

Pokud se týká rozdílnosti romských a neromských rodin, pouze v jednom rozhovoru je pospán výrazně odlišný model řešení závažné situace a to v rámci široké rodiny, v hlubší historii i komunity. Jak je uvedeno v teoretické části, síla romské rodiny zeslábla v důsledku vytržení z tradiční romské osady. Romové se však tomuto vytržení nebrání.

9. Závěr

Moje diplomová práce pojednává o rodinné konferenci jako o nástroji, podporujícím fungování rodiny. V teoretické části jsou představena východiska pro její praktickou část. Rodina je základní jednotkou společnosti a její fungování je založeno na principu sounáležitosti a vzájemné podpory, která je přínosem pro všechny její členy.

Nástroje pro podporu rodin s dětmi v České republice vychází ze Zákona č. 395/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Cílem práce OSPOD je zajistit pro dítě nejvhodnější výchovné prostředí, jímž je rodina. Na podporu funkce rodiny jsou realizovány případové konference, je využívána také metoda dlouhodobé práce s rodinou - sanace rodiny.

U nás novým přístupem je využití rodinných konferencí, které dávají rodinám kompetenci k řešení ohrožující situace vlastními silami. Je využíván nejen v případě ohrožení dítěte, ale též v restorativní justici či paliativní péči. Přístup rodinných konferencí, byl u nás pilotován dle nizozemského modelu Eigen Kracht conferentie a byl zaměřen na řešení situace ohrožených dětí.

Zadavatelem rodinné konference může být OSPOD, organizace, poskytující služby nebo sama rodina. Zadavatel formuluje otázku, či problém, který je třeba vyřešit, rodina sestavuje plán, jeho prostřednictvím problém řeší. Nezávislý koordinátor sestavuje ve spolupráci s rodinou síť osob, které mohou přispět k sestavení plánu rodiny. Zajistí setkání rodiny po organizační stránce. Rodina má k dispozici neomezeně dlouhý časový úsek, který je soukromým časem rodiny. Bez zásahu odborníků či jiných osob mimo síť rodiny vytvoří bezpečný plán k ochraně dítěte. Přístup rodinných konferencí vychází ze zásady, že rodina je nejlepším odborníkem na řešení svých problémů.

V praktické části zkoumám, jaký byl vývoj, vývoje, praxe a výhledu realizace rodinných konferencí. Zaměřuji se na Nový Zéland, kde byl tento přístup vytvořen, Nizozemí, jehož model by zaváděn u nás a Českou republiku. V každé zemi byl pro zavedení RK jiný důvod. RK na Novém Zélandu jsou od počátku součástí legislativy, v Nizozemí se staly součástí zákona po 14ti letech od zavedení, v České republice mají obecnou oporu v zákoně. Jednoznačným přínosem rodinných konferencí je na Novém Zélandu i v Nizozemí snížení počtu ohrožených dětí a mládeže, aktivizace rodin, podpora jejich fungování. V dalším důsledku pak snížení počtu dětí, umístěných mimo rodinu. V České republice počáteční zkušenost potvrzuje aktivizaci rodin, rozšíření sociální sítě rodin a posílení odpovědnosti při řešení situace v rodině. Rodinné konference jsou na Novém Zélandu a v Nizozemsku

využívání pro řešení téměř všech obtížných rodinných situací, v České republice je zatím doporučeno řešit problémové situace v počátečním stadiu. Výhled realizace rodinných konferencí hovoří na Novém Zélandu o propojování spolupráce mezi úřady a agenturami a využití dlouhodobých zkušeností ve prospěch vylepšení procesu dle požadavků rodin. Nizozemsko má vizi o rozvoji občanské společnosti díky posílení odpovědnosti za využití vlastní síly občanů. V České republice je třeba k tomu, aby se přístup rodinných konferencí rozšířil, dobré informovanosti laické i odborné veřejnosti a využití dobré praxe a motivace pracovníků, kteří tento přístup považují za přínosný.

Rodiny zapojené do výzkumné sondy byly připraveny řešit svoje záležitosti vlastními silami. Většinou dokázaly využít podpůrnou síť a daly by přednost řešení svých záležitostí v rámci této sítě před zásahem zvenčí.

Jsem přesvědčená, že přístup rodinných konferencí bude zaveden i v České republice a zaktivizuje a umožní rodinám využít vlastní sílu.

Seznam zkratk:

FGC – Family Group Conference

EKc – Eigen Krafit conferenties

IPOD – Individuální plán ochrany dítěte

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NNO – Nestátní nezisková organizace

NRP – Náhradní rodinná péče

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

RK – rodinné konference

Zdroje:

Literatura:

ARANDA Sanchia, CONNOR O' Margaret, *Paliativní péče pro sestry všech oborů*, Praha: Grada 2005

BECHYŇOVÁ Věra, *Případové konference*, Praha: Portál 2012

DOUBRAVOVÁ Dagmar, OUŘEDNÍČKOVÁ Lenka, ŠTERN Pavel, *Probace a mediace*, Praha: Portál 2010

HENDL Jan, *Kvalitativní výzkum*, Praha: Portál 2016

JURTÍKOVÁ Michaela, *Rodinné skupinové konference. Sociální práce*, 1/ 2013

KRAUS Blahoslav, *Společnost, rodina a sociální deviace*, Hradec Králové: Gaudeamus 2014

LAŠEK J., LOUDOVÁ I., VONDROUŠOVÁ J., KALIBOVÁ P., KVĚTENSKÁ D., (2015), *Čtyři pohledy na rodinu*, Gaudeamus, Hradec Králové

MATOUŠEK Oldřich, *Slovník sociální práce*, Praha: Portál 2008

MATOUŠEK Oldřich, PAZLAROVÁ Hana, *Podpora rodiny*, Praha: Portál 2014

MOŽNÝ Ivo, *Rodina a společnost*, Praha: Slon 2006

MATOUŠEK Oldřich a kol., *Encyklopedie sociální práce*, Praha: Portál 2013

MATOUŠEK O., PAZLAROVÁ H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, Praha: Portál 2010

NEUMANNOVÁ Jarmila, *Výlet mezi Maory za sociálními a zdravotními službami na Nový Zéland. Sociální služby*, únor 2011

ŘÍČAN Pavel, *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, Praha: Portál 1998

Elektronické zdroje:

AMALTHEA [online]. Pardubice: © 2016 / Amalthea

[vid. 2017-05-07]. Dostupné z: <http://www.amalthea.cz/data/File/metodiky>

DOOLAN Mike, *The Family Group Conference – 10 Years On*, [online] © International Institute for Restorative Practices [1999] [vid. 2017-12-05]. Dostupné z:

www.iirp.edu/eforum-archive/4228-the-family-group-conference-10-years-on

DOOLAN Mike, *The Family Group Conference Changing the face of Child Welfare*, [online] [2011] [vid. 2017-12-14]. Dostupné z http://www.ibrarian.net/navon/paper/The_Family_Group_Conference_Changing_the_face_of.pdf?paperid=18625689

EIGEN KRACHT CENTRALE, *Gemeenten*, [online] © 2017 Stichting Eigen Kracht Centrale a [vid.2017-12-17]. Dostupné z <https://www.eigen-kracht.nl/voor-wie/gemeenten/>

EIGEN KRACHT CENTRALE, *Gemeenten*, [online] © 2017 Stichting Eigen Kracht Centrale b [vid.2017-12-17]. Dostupné z <https://www.eigen-kracht.nl/resultaten/>

HORST Hannie van de, JOAKNECHT Lineke, PAGÉE, Rob van, *Rodinné konference, příručka pro koordinátory rodinných konferencí, přel. S. Vertaalbureau*, [online].

Praha:©Eigen Kracht 2010 [cit. 2017-04-11]. Dostupné z

http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/Rodinne-konference_prirucka-pro-koordinatory.pdf

JIRÁSEK, Aleš, PAVLÍKOVÁ Gabriela, ŽENÍŠKOVÁ Jana, *Evaluační analýza pilotního projektu rodinných konferencí*, [online] Praha: MPSV 2015a [vid.2017-05-06]. Dostupné z

http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/EVALUACNI-ANAMLYZA_RK.pdf

KNIHOVNA MĚSTA HRADEC KRÁLOVÉ, *Romská rodina – základní normy chování, principy výchovy, specifika komunikace, Knihovna města Hradec Králové* [online]. [vid.

2017-07-01]. Dostupné z [http://www.knihovnahk.cz/files/tinymce/pro-](http://www.knihovnahk.cz/files/tinymce/pro-knihovniky/cikani/materialy_Romska_rodina.pdf)

[knihovniky/cikani/materialy_Romska_rodina.pdf](http://www.knihovnahk.cz/files/tinymce/pro-knihovniky/cikani/materialy_Romska_rodina.pdf)

MARTÍNKOVÁ Kateřina, PAVLÍKOVÁ Gabriela, ŽENÍŠKOVÁ Jana, *Metodika rodinných konferencí*, [online] Praha: MPSV 2015a [vid.2017-05-06]. Dostupné z

[http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Metodika-RK\(1\).pdf](http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Metodika-RK(1).pdf)

MARTÍNKOVÁ Kateřina, PAVLÍKOVÁ Gabriela, ŽENÍŠKOVÁ Jana, *Pravidla a postup přípravy odborných pracovníků OSPOD v oblasti rodinných konferencí* [online] Praha: MPSV 2015b [vid.2017-12-17]. Dostupné z

http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/RK/Metodika-RK_pripava-OSPOD.pdf

MIKLOŠKOVÁ Monika, *Úsmev jako dar*, [online] Bratislava: © 1991 - 2017 SPDDD

MINISTRY OF SOCIAL DEVELOPMENT, *Review of Family Group Conferences*, [online] 2012 [vid.2017-12-17]. Dostupné z <https://www.msdc.govt.nz/about-msdc-and-our-work/publications-resources/evaluation/review-family-group-conferences/index.html>

MPSV, *Národní strategie ochrany práv dětí*, [online] Praha: MPSV 2013 [cit.2017-12-11]. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>

NEW ZEALAND, *Oranga Tamariki Act 1989 Children's and Young People's Well-being Act 1989*, [online].[vid.2017-12-15]. Dostupné z <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1989/0024/118.0/whole.html>

PAKURA Shannon, *The Family Group Conference- 14 Year Journey* [online][2005][vid. 2017-12-14]. Dostupné z http://www.iirp.edu/pdf/au05_pakura.pdf PAGÉE Rob van, *Rodinná skupinová konference obnovuje vztahy mezi občany a státem*, [online] Praha: MPSV 2014 [vid.2017-12-18]

PRÁVO NA DĚTSTVÍ, *Dokumenty k RK*, [online]. Praha: Net Servis 2017 [vid.2017-04-21]. Dostupné z <http://www.pravonadetstvi.cz/systemova-podpora-procesu-transformace-systemu-pece-o-ohrozene-deti/aktivity-projektu/rodinne-konference/dokumenty-k-rk/>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA: *na správnou cestu! II* [online]. Praha: © IT STUDIO 2002-2017 [vid. 2017-04-23]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/na-spravnou-cestu-ii/>

STAATSBLAD, *Wet van 1 maart 2014 inzake regels over de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor preventie, ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en ouders bij opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen (Jeugdwet)*, [online].[vid.2017-12-17]. Dostupné z <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2014-105.html>

ŠTĚPAŘOVÁ Ema, *Specifika romské rodiny* [online]. 22.8.2005 [vid. 2017-07-01]. Dostupné z <https://www.zkola.cz/rodice/socpatologjevy/rasismus/Stranky/Štěpařová,-Ema-Specifika-romské-rodiny.aspx>

Úsmev ako dar [vid.2017-04-23]. Dostupné z: <https://www.usmev.sk/nase-projekty-a-programy/2013-07-16-11-59-04/stretnutie-rodinneho-kruhu#základné-črty-stretnutia-rodinného-kruhu>

Právní předpisy:

Sdělení č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

Zákon č. 395/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů

Seznam příloh:

A. Přepis rozhovorů s rodinami – příloha je uložena v neveřejné části